

ISSN 1311-3321 (print)
ISSN 2535-1028 (CD-ROM)
ISSN 2603-4123 (on-line)

UNIVERSITY OF RUSE “Angel Kanchev”
РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ “Ангел Кънчев”

BSc, MSc and PhD Students & Young Scientists
Студенти, докторанти и млади учени

PROCEEDINGS
Volume 57, book 5.3.
ECONOMICS AND MANAGEMENT

НАУЧНИ ТРУДОВЕ
Том 57, серия 5.3.
Икономика и мениджмънт

Ruse
Русе
2018

Volume 57 of PROCEEDINGS includes the papers presented at the scientific conference RU & SU'18, organized and conducted by University of Ruse "Angel Kanchev" and the Union of Scientists - Ruse. Series 5.3 contains papers reported in the Economics and Management section.

Book	Code	Faculty and Section
Faculty of Business and Management		
5.1	FRI-2G.404-1-EM	Economics and Management
5.2	FRI-2G.509-1- ESIR-LIPC	European Studies and International Relations: Linguacultural, Intercultural and Political Communication
5.3	WEN-SSS-2G.404-EM	Economics and Management

The papers have been reviewed.

ISSN 1311-3321 (print)

ISSN 2535-1028 (CD-ROM)

ISSN 2603-4123 (on-line) Copyright © authors

The issue was included in the international ISSN database, available at <https://portal.issn.org/>.

The online edition is registered in the portal ROAD scientific resources online open access

PROGRAMME COMMITTEE

- **Prof. Velizara Pencheva, PhD,**
University of Ruse, Bulgaria
- **Prof. Leon Rothkrantz**
Delft University of Technology, Netherlands
- **Assoc. Prof. Antonio Jose Mendes,**
University of Coimbra, Portugal
- **Prof. Ville Leppanen,**
University of Turkey, Finland
- **Assoc. Prof. Marco Porta,**
University of Pavia, Italy
- **Prof. Douglas Harms,**
DePauw University, USA
- **Prof. Ismo Hakala, PhD,**
University of Jyväskylä, Finland
- **Prof. Dr. Artur Jutman,**
Tallinn University of Technology, Estonia
- **Prof. RNDr. Vladimír Tvarozek, PhD,**
Slovak University of Technology in Bratislava, Bratislava, Slovakia
- **Doc. Ing. Zuzana Palkova, PhD,**
Slovak University of Agriculture in Nitra, Nitra, Slovakia
- **Andrzej Tutaj, PhD,**
AGH University of Science and Technology, Krakow, Poland
- **Assoc. Prof. Behiç TEKİN, PhD,**
EGE University, Izmir, Turkey,
- **Prof. Valentin NEDEFF Dr. eng. Dr.h.c.,**
“Vasile Alecsandri” University of Bacău, Romania
- **Dr. Cătălin POPA,**
“Mircea cel Bătrân” Naval Academy, Constantza, Romania
- **Prof. dr Larisa Jovanović,**
Alfa University, Belgrade, Serbia
- **Prof. dr hab. Edmund LORENCOWICZ,**
University of Life Sciences in Lublin, Poland
- **Assoc. Prof. Ion MIERLUS - MAZILU, PhD,**
Technical University of Civil Engineering, Bucharest, Romania
- **Prof. Dojčil Vojvodić PhD,**
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbi
- **Assoc. Prof. Alexandrache Carmen, PhD,**
Department of Teacher Training, “Dunarea de Jos”, Galati University, Romania
- **Prof. Alberto Cabada,**
University of Santiago de Compostela, Faculty of Mathematics, Santiago de Compostela, Spain
- **Assoc. Prof. Dr. Mehmet Şahin,**
Necmettin Erbakan University, Ahmet Keleşoğlu Faculty of Education, Konya, Turkey
- **Assoc. Prof. Erika Gyöngyösi Wiersum, PhD,**
Eszterházy Károly University, Comenius Campus in Sárospatak, Institute of Real Sciences, Sárospatak, Hungary
- **Anna Klimentova, PhD,**
Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovakia
- **Prof. Igor Kevorkovich Danilov, DSc,**
Yuri Gagarin State Technical University of Saratov, Russia

- **Prof. Aleksander Valentinov Sladkowski, DSc,**
Silesian University of Technology, Poland
- **Prof. Pether Shulte, PhD,**
Institute for European Affairs (INEA), Dusseldorf, Germany
- **Prof. Aslitdin Nizamov, DSc., PhD,**
Bukhara Engineering-Technological Institute, Bukhara, Uzbekistan
- **Prof. Marina Sheresheva, PhD,**
Lomonosov Moscow State University, Russia
- **Prof. Erik Dahlquist, PhD,**
Mälardalen University, Sweden
- **Prof. Erik Lindhult, PhD,**
Mälardalen University, Sweden
- **Prof. Annika Kunnasvirta, PhD,**
Turku University of Applied Sciences, Finland
- **Prof. Walter Leal, Dr. (mult.) Dr.h.c. (mult.),**
Hamburg University of Applied Sciences, Germany
- **Prof. Dr. Gerhard Fiolka,**
University of Fribourg, Switzerland
- **Prof. Haluk Kabaalioglu, PhD,**
Yeditepe University, Turkey
- **Prof. Silva Alves, PhD,**
University of Lisbon, Portugal
- **Hanneke van Bruggen,**
Appeldoorn, The Netherlands
- **Nino Žganec,**
President of European Association of Schools of Social Work, Assoc. Prof. at the Department of Social Work,
University of Zagreb, Croatia
- **Prof. Violeta Jotova,**
Направление „Педиатрия“ в УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна, България
- **Assoc. Prof. Tanya Timeva, MD, PhD,**
Obstetrics and Gynecology Hospital "Dr. Shterev", Sofia, Bulgaria
- **Prof. Kiril Stoychev, PhD,**
Institute of Metal Science, Equipment and Technologies "Acad. A. Balevski" with Hydroaerodynamics centre
– BAS, Bulgaria
- **Assoc. Prof. Mark Shamtsyan, PhD,**
Technical University, Saint Petersburg, Russia
- **Assoc. Prof. Oleksii Gubenia, PhD,**
National University of Food Technologies, Kiev, Ukraine
- **Assoc. Prof. Olexandr Zaichuk, DSc,**
Ukrainian State University of Chemical Technology, Dnepropetrovsk, Ukraine
- **Prof. Eugene Stefanski, DSc,**
Samara University, Russia
- **Doc. Dr. Tatiana Strokovskaya,**
International University of Nature "Dubna", Dubna, Russia
- **Prof. DSc. Petar Sotirow,**
Maria Curie-Skłodowska University of Lublin, Poland
- **Prof. Papken Ehasar Hovsepian,**
Sheffield Hallam University, Sheffield, UK
- **Assoc. Prof. Krassimir Dochev Dochev, PhD,**
University of Portsmouth School of Engineering, UK
- **Mariana Yordanova Docheva, PhD,**
University of Portsmouth School of Engineering, UK

- **Assoc. Prof. Ivan Antonov Lukanov, PhD,**
University of Botswana, Faculty of Engineering and Technology, Gaborone, Botswana
- **Assoc. Prof. Petko Vladev Petkov, PhD,**
Research Associate Cardiff University, UK
- **Prof. Stepan Terzian DSc,**
Bulgarian Academy of Science, Bulgaria
- **Prof. Dr. Gabriel Negreanu,**
University Politehnica of Bucharest, Romania

ORGANISING COMMITTEE

- ♦ **ORGANIZED BY: University of Ruse (UR) and Union of Scientists (US) - Ruse**
- ♦ **ORGANISING COMMITTEE:**
 - **Chairpersons:**
COR. MEM Prof. Hristo Beloev, DTSc – Rector of UR, Chairperson of US - Ruse
 - **Scientific Secretary:**
Prof. Diana Antonova PhD, Vice-Rector Research,
dantonova@uni-ruse.bg, 082/888 249
- ♦ **MEMBERS:**
Assoc. Prof. Kaloyan Stoyanov, PhD
Assoc. prof. Velina Bozduganova, PhD,
Assoc. Prof. Kiril Sirakov, PhD,
Assoc. Prof. Milko Marinov, PhD,
Pr. Assist. Elena Ivanova, PhD,
Assoc. Prof. Simeon Iliev, PhD,
Assoc. Prof. Pavel Vitliemov, PhD,
Assoc. Prof. Mimi Kornazheva, PhD,
Boryana Stancheva, PhD,
Prof. Vladimir Chukov, DESc,
Pr. Assist. Krasimir Koev, PhD,
Prof. Juliana Popova, PhD,
Pr. Assist. Hristina Sokolova, PhD,
Pr. Assist. Magdalena Andreeva, PhD,
Assoc. Prof. Emilia Velikova, PhD,
Assoc. prof. Bagryana Ilieva, PhD,
Pr. Assist. Reneta Zlateva, PhD,
Pr. Assist. Velislava Doneva, PhD,
Assoc. Prof. Stefka Mindova,
Assoc. prof. Sasho Nunev, PhD,
Assoc. Prof. Despina Georgieva, PhD,
Pr. Assist. Vanya Panteleeva, PhD,
Assoc. Prof. Emil Trifonov, PhD,
Assoc. Prof. Galina Lecheva;
Assist. Prof. Milen Sapundzhiev, PhD;
Assoc. Prof. Tsvetan Dimitrov, PgD,
Assoc. Prof. Nastya Ivanova, PhD,

◆ **REVIEWERS:**

Assoc. prof. Stoyan Kraichev, PhD
Assoc. prof. Violeta Blazeva, PhD
Assoc. prof. Silvia Trifonova, PhD
Assoc. prof. Svetoslav Iliichovski, PhD
Assist. prof. Boncho Mitev, PhD
Assist. prof. Bistra Nikolov, PhD
Assist. prof. Sergey Kossev, PhD

ECONOMICS AND MANAGEMENT

Content

1. WEN-SSS-2G.404-EM-01	9
Issuing a building permit: service experience from Ruse municipality <i>Hristina Kolarova, Anton Nedyalkov</i>	
2. WEN-SSS-2G.404-EM-02	17
How to receive a certificate for current address : A case from Silistra municipality <i>Yoana Petrova, Anton Nedyalkov</i>	
3. WEN-SSS-2G.404-EM-03	23
Easier access to personal tax information: a case from municipality of Ruse <i>Delyan Ivanov, Boryana Kamenova, Anton Nedyalkov</i>	
4. WEN-SSS-2G.404-EM-04	31
Co-Management-Definition, Advantages, Disadvantages <i>Gabriela Nenova, Mariya Petkova</i>	
5. WEN-SSS-2G.404-EM-05	38
The Forest Fund of Bulgaria as Object of Co-Management <i>Gabriela Nenova, Mariya Petkova</i>	
6. WEN-SSS-2G.404-EM-07	45
The Cloud Technologies-A Contemporary View and Potential <i>Georgi Fishkin, Miroslava Boneva</i>	
7. WEN-SSS-2G.404-EM-08	51
Environmental Policy and Eco Taxes <i>Sevgy Hasan</i>	

WEN-SSS-2G.404-EM-01

ISSUING A BUILDING PERMIT: SERVICE EXPERIENCE FROM RUSE MUNICIPALITY¹

Hristina Kolarova, Bachelor in Public Administration

Department of Management and Business Development,

University of Ruse "Angel Kanchev"

Tel.: +359 88 7519987

E-mail: kolarovahristina@abv.bg

Assoc. Prof. Anton Nedyalkov, PhD

Department of Management and Business Development,

University of Ruse "Angel Kanchev"

Phone: +359 88 6934819

E-mail: anedyalkov@uni-ruse.bg

Abstract: *The objective of this paper is to analyze administrative service for issuance of building permit based on the case of Ruse Municipality. The main features of this service are identified, classification is made and the legislative framework for its implementation is analyzed. Service blueprints is developed as well as poka-yoke procedures are defined to surveyed municipality. Management of resources is meeting the requirements of service implementation. However, it is recommended that: (1) Municipality should provide proper information on its website with pre-requisite documents; (2) more precise control on the activity of administrative unit and its employees is required in order to avoid errors in service process; (3) systematic planning of service operations is essential for efficient administration.*

Keywords: *Administrative services, Building permit.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Застрояването на площи е нормален процес, в който участват строителни фирми, проектанти, граждани и т.н. От тази гледна точка населението на дадена община се „сблъсква“ с администрацията при услугата по издаване на разрешение за строеж. Услугата се предоставя и изпълнява както от частни и бизнес лица, така и от публични институции, като често може да се наблюдава смесица от тях (например „публично-частно партньорство“). В разработката се разглежда предоставянето на услугата на граждани без юридически статут, тъй като в строителната услуга се включват и ремонтно-монтажните дейности като саниране, престрояване или застрояване, което трябва да бъде отбелязано в кадастралната карта на имота. В противен случай неизпълнението води до попадане на строителния обект в категорията незаконни строежи и те трябва да бъдат премахнати за сметка на собственика или да бъдат узаконени. Отказът на това неизбежно води до премахване и до забрана за издаване на нов строеж върху имота.

Целта на разработката е да се представят границите, които законодателят предвижда; операциите през, които се преминава до получаване на съответното разрешение и документите, които се прилагат за издаването му. За изпълнението на целта са поставени следните **задачи**: (1) да се определят основните характеристики и да бъде класифицирана изследваната услуга; (2) да се извърши планиране на операциите на административната услуга чрез анализ на факторите, които ѝ влияят; съставяне на сервизен план и формулиране на

¹ Докладът е представен на Студентската научна сесия на Русенски университет „Ангел Кънчев“ в секция „Икономика и мениджмънт“ на 09.05.2018 с оригинално заглавие на български език: Анализ на услугата по издаване на разрешение за строеж.

процедури за избягване на грешки, както и определяне на подход за изпълнение на услугата; (3) да се анализират материално-техническото, информационното и кадровото осигуряване.

Обект на изследване е Дирекция „Устройство на територията и контрол по строителството“ към Община Русе. **Предмет на изследване** са практико-приложни аспекти на административното обслужване в публичната институция и по-конкретно предоставянето на услугата по разрешение за строеж.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Основни характеристики и класификация на административната услуга

а) описание на административната услуга

Заявлението за издаване на разрешение за строеж е уредено в чл. 148 от Закона за устройство на територията – ЗУТ ([Zakon za ustroystvo na teritoriyata, 2019](#)).

Според чл. 147 от ЗУТ има възможност да не се издава одобрение на инвестиционни проекти само за: стопански постройки със селскостопанско предназначение; монтаж на инсталации, съоръжения и уредби; подпорни стени с височина от 1,20 м до 2 м; монтаж на инсталации за производство на електрическа енергия, топлинна енергия и/или енергия за охлаждане и други.

Разрешението за строеж се издава от главния архитект на общината. Ако то е свързано с обекти на техническата инфраструктура или обекти с регионално значение се издава от областния управител, а когато обектите имат национално значение са в обхвата на Министъра на регионалното развитие и благоустройството.

Разрешението се издава на възложителя въз основа на вече одобрен технически или инвестиционен проект, когато се изисква. Ако възложителят има право да строи в чужд имот, разрешението се издава и за двамата и за възложителят и за собственика на имота.

Разрешението за нов строеж в недвижим имот, в който съществува незаконен строеж, не се издава, докато не бъде премахнат или узаконен. В случаите, когато се предвижда водоснабдяване на обектите от собствен водоизточник, разрешение за строеж се издава при спазване разпоредбите и на Закона за водите.

Срокът за изпълнение в Община Русе е 14 дневен, а таксата за издаване на разрешение за строеж без проект е 60 лв. ([Zayavlenie za izdavane na razreshenie za stroezh v Obshtina Ruse, 2018](#)).

Нормативната уредба е уредена в Закона за устройство на територията по чл. 147 и чл. 148 ([Zakon za ustroystvo na teritoriyata, 2019](#)).

б) класификация на административната услуга

Административната услуга „Издаване на разрешение за строеж“ се класифицира според:

- класификация на икономическите дейности ([NSI, 2008](#)) – услугата попада в сектор „Техническа инфраструктура и инвеститорски контрол“.
- вида на клиентите и целите на организацията ([Johnston & Clark, 2008](#); [Yorgova, 2018](#)) – поради факта, че услугата се предоставя от публична институция тя се влияе силно от политически и икономическо промени в страната. Услугата е изцяло за сметка на възложителя.
- насочеността и характера на операциите ([Lovelock & Wirtz, 2007](#)) – услугата се класифицира като осезаема, като за изпълнението на услугата е необходимо присъствието на собственика на имота, лицето на което е учредено това право на строеж в чужд имот и лицето, което има право да строи в чужд имот или упълномощено лице срещу представено копие на нотариално заверено пълномощно.
- степента на контакт с клиента ([Chase, Jacobs & Aquilano, 2005](#)) – степента на контакт е висока, защото налага присъствието на възложителя и длъжностното лице.

Планиране на операциите на административната услуга

а) определяне на факторите за планиране на услугата

Административната услуга няма форма, образ и по принцип не може да бъде складирана и съхранявана. Процесите, които се извършват до финализиране на услугата налагат и множество предварително подготвени документи, които се съхраняват, така че до някаква степен услугата се съхранява чрез материално-веществените доказателства. Оценката от услугата се дава от възложителя след прекратяване на услугата. Услугата не може да бъде подложена на контрол и е неясна, защото крайният резултат е силно свързан с подготовката на сервизния персонал, неговото моментно състояние и обучение. Но тя може да се променя бързо по желание на възложителя, въпреки че е необходимо съобразяване с ясно регламентиранияте и строги правила, предвидени в законодателната уредба.

Предварително подготвените документи са:

- Документ за собственост, който може да бъде: нотариален акт; нотариален акт за отстъпено право на строеж от собственика на имота; нотариален акт за право да се строи в чужд имот по силата на специален закон.
- Скица на поземления имот (скицата се издава в срок до 3 работни дни от Агенция по геодезия, картография и кадастър след подаване на заявление).
- Виза за проектиране (това е копие от действащ ПУП, за което се подава заявление до главния архитект на общината, който се произнася в 14-дневен срок от постъпването на заявлението).
- Становища от експлоатационни дружества (издадената вече виза се съгласува с ВиК и електроразпределителните дружества, за които отново се подават заявления. Срок на изпълнение на процедурата около 30 работни дни).
- Инвестиционен проект (сключва се договор с проектантска фирма за изработването на инвестиционен проект, който трябва да съдържа- архитектура, конструкции, електро, ВиК, пожарна безопасност, план за безопасност и здраве, геодезия и план за управление на строителните отпадъци).
- Предварителни договори за присъединяване към експлоатационни дружества (след окончателно готовият проект се подписват предварителни договори за присъединяване към ВиК и електроразпределителните дружества, както и становище от Регионалната инспекция по околната среда и водите)
- Оценка за съответствие на проекта, избира се измежду: регистрирана фирма-консултант, извършващ оценката и издаващ комплексен доклад; Общински експертен съвет по устройство на територията към общината.
- Одобрение на инвестиционния проект

б) сервизен план и процедури за избягване на грешки

За съставянето на сервизен план се използва разработената методика на база подхода 5W(1H). След прилагането на подхода резултатите по операциите са нанесени в **табл. 1**, на чиято основа се разработва сервизният план, представен на **фиг. 1**.

Операция 1. Подаване на заявление със съпътстващите го предварително изготвени документи, лично от клиента или от упълномощено от него лице в Общината.

Операция 2. Документите се приемат от длъжностно лице в Общината.

Операция 3. Провежда се проверка на документите, които са предоставени от клиента за тяхната пълнота и изрядност.

Операция 4. При липса на нередности, длъжностното лице предоставя документите на Главния архитект на Общината.

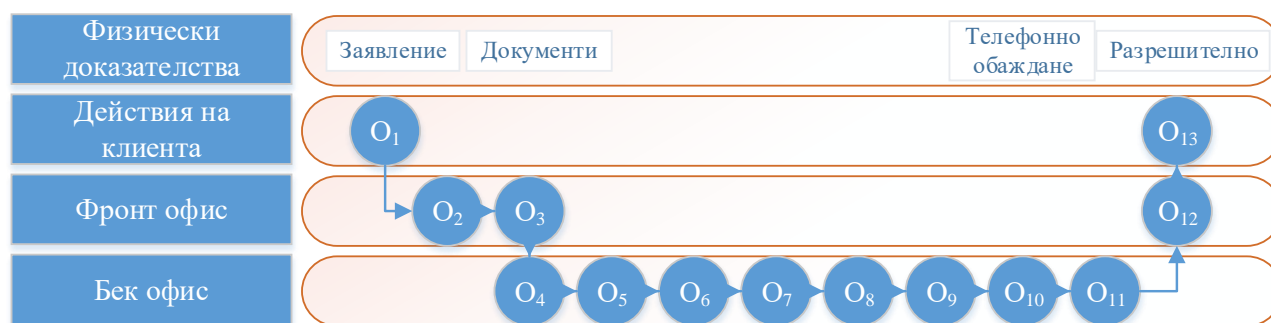
Операция 5. Документите се обработват от Главния архитект на Общината.

Операция 6. Сроковете и условията на разрешението за озеленяване се гласуват от Общинския съвет с определена наредба.

Таблица 1. Резултати от прилагане на подхода 5W(1H) по операции

№	Какво	Как	Кой	Къде
1	Подаване	на заявление	лично от клиента	в Общината

2	Приемане	на документи	от длъжностното лице	в Общината
3	Проверка	на документите	от длъжностното лице	в Общината
4	Предоставяне	на документите	от длъжностното лице	До Главния архитект на Общината
5	Обработка	на документите	от главния архитект	в Общината
6	Наредба	за разрешение по озеленяване	от Общинския съвет	в Общината
7	Чрез констативния акт	се издава разрешение	от Общинските органи по озеленяване за налична дървесна растителност	в Общината
8	Действия	по премахване или защита на дървесната растителност	от общинските органи по озеленяване	на мястото на строежа
9	Последваща обработка	на документите	от Главния архитект	в Общината
10	Издаване	на разрешение	от Главния архитект	в Общината
11	Информиране	за разрешението	до клиента	по телефон, факс или на място
12	Връчване	на разрешението	от длъжностното лице	в Общината
13	Получаване	на разрешението	лично от клиента	в Общината

Фиг. 1. Сервизен план на административната услуга

Операция 7. Въз основа на констативния акт се издава разрешение от Общинските органи по озеленяване за наличната дървесна растителност.

Операция 8. Действия по премахването или запазването и защитата на дървесната растително от Общинските органи по озеленяване.

Операция 9. Документите се обработват, за да бъдат в съответствие с разрешението по озеленяване.

Операция 10. Разрешението се издава в 7-дневен срок от постъпването му в Общината, в същия срок се разрешават едновременно заявлението за строеж и ако в заявлението е поискано и разрешение за инвестиционен проект.

Операция 11. Клиентът се информира по телефон, факс, електронна поща или на място за възможността да получи своето разрешение, от Главния архитект или длъжностно лице.

Операция 12 и 13. Разрешението се връчва на клиента или на упълномощено от него лице на място.

Процедурите за избягване на грешки (рока-уоке) са следващият елемент на сервизния план. Те са основен елемент за проектиране и планиране на качеството на услугите, както и за разработване на система за превантивен и прогнозен контрол. За улеснение, при разработването на процедурите за избягване на грешки, те са попълнени в **табл. 2**.

Таблица 2. Възможни проблеми, причини и решения

Проблем	Причина	Решение
Заявителят да е забравил личните си документи.	Забравени, изгубени или откраднати	Възможно е да бъде поставено съобщение на входа.
Заявителят не е предоставил пълен набор от документи.	Забравени от заявителя	Да се посочат изрично всички документи, които трябва да бъдат приложени към заявлението.
Документите са непълни или неточни.	Пропуски в изготвянето от трети лица и организации	Многократни проверки от третите лица преди предоставянето на клиентите.
Заявителят не може да попълни правилно заявлението.	Заявителят не е наясно какво да попълни.	Визуализация чрез попълнени образци на документи.
Длъжностното лице може да пропусне да поиска всички необходими документи.	Натовареност на служителя или състояние, дължащо се на лични проблеми.	Използване на подходи за намаляване на стреса на работното място.
Длъжностното лице може да даде грешен формуляр за попълване от заявителя.	Невнимание на служителя или неясно изразяване от заявителя.	Да се разпитва какво точно иска заявителят, за да е наясно длъжностното лице какъв документ да предостави.
Длъжностното лице може да забрави да предостави документите.	Длъжностното лице да изпусне срока за предоставяне на документите.	Да се използва календар за напомняне.
Забавяне на гласуването от Общинския съвет	Поради недостатъчен кворум, вероятност за съвпадане с отпуските.	Да се използват заместниците на отсъстващите.
Забавяне на действията на общинските органи по озеленяване	Премахване на голяма площ от растителност.	Да се използва по-голям човешки капитал.
Фактическа невъзможност или забавяне при свързване със заявителя	Заявителят е сменил телефона си, не вдига, откраднат или изгубен.	При изчезване или смяна на номера, непременно да бъде предоставен на общинските органи.

в) определяне на подхода за изпълнение на услугата

Услугата се извършва в съответствие с два подхода. Първият подход е „метод на поточната линия“, изразяващо се чрез изпълнението на служебните задължения на служителя, съгласно нормативно регламентираната последователност от операции и тясната и обвързаност със законодателството. Вторият подход е „методът на самообслужване“, който налага личното присъствие и попълване на документацията от заявителя. Третият „метод на индивидуалният подход“ не е приложим, защото услугата е строго регламентирана в законовата уредба.

Ресурсно осигуряване на административната услуга

а) материално-техническо осигуряване.

За извършването на административната услуга „Издаване на разрешение за строеж“ са необходими:

- Два компютъра, от които единият е на приемащото документите длъжностно лице, в който се въвеждат данните на клиентите в системата, а другият на Главния архитект.
- Два телефона, които се използват от длъжностното лице и Главният архитект, с цел размяна на информация в организацията и извън нея.
- Две мултифункционални устройства.
- Печат на Главния архитект.
- Необходими са офис-консумативи като хартия, химикали, тонери, кламери, папки и други, които се заявяват предварително във всяка една дирекция.

В Община Русе има отдел „Обществен ред и сигурност“, към който има отдел „Информационни технологии“, занимаващ се с поддръжка на техниката, сървърите и всички възникнали проблеми.

б) анализ на информационното осигуряване

В Община Русе се използва MS Office пакет, Archimed eDocs и ГИС. Чрез MS Office служителите обработват своите данни в таблици, описват всякакви конференции, събития, доклади и др., което е част от „*дигиталната трансформация в публичния сектор*“ (Boneva, 2018). В този смисъл, информационното осигуряване отговаря на съвременните управленски информационни системи (Petkov, 2004).

Чрез Archimed eDocs управляват електронните документи през техния жизнен цикъл, електронните архиви от документи и чертежи, документи и формуляри (както и ръчно изписани) директно записване в MS Office или DBF формат. Благодарение на него се изгражда гъвкава и лесна за използване система за управление на административната дейност, която обхваща целия процес по обслужване на гражданското население. Друга възможност, която предоставя програмата е достъпът на гражданите чрез електронни услуги, които намаляват натовареността, както на служителите, така и дълготното чакане на опашки от страна на гражданите ().

ГИС обединява документите за обекта с ГИС данните за неговото географско местоположение и свързва в една географското местоположение на обекта върху векторна карта и негови ГИС атрибути и документи и документни атрибути за тези обекти. Чрез нея се управлява собственост, активи, съоръжения, мрежи. Планират се капиталови и текущи ремонти и поддръжка и други. В Общината се използва Archimed GIS Община – за имотен регистър, Archimed GIS Мрежи – за управление на съоръжения и активи и Archimed GIS Коридори – за управление на сегментирани транспортни коридори.

Използват се още хартиени информационни източници под формата на книги.

в) анализ на кадровото осигуряване.

В Дирекция „Устройство на територията и контрол по строителството“, отдел „Техническа инфраструктура и инвеститорски контрол“ образователното и

квалификационното ниво трябва да бъде най-малко 6 или 7 (образователна квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“). Главният архитект на Община Русе е със завършено висше образование, специалност „Архитектура“ има пълна проектантска правоспособност, член е на Камара на архитектите в България и член на Съюза на архитектите в България. Законът за устройство на територията в чл. 5 дава информация как се избира Главен архитект на община. Спрямо Закона за администрацията длъжността „Главен архитект“ може да се заема и по трудово правоотношение. Главният архитект се назначава чрез конкурс по Закона за държавния служител, а подчинените му могат да бъдат назначени по трудово правоотношение по Кодекса на труда.

Длъжността „Главен архитект“ е свързана с осъществяването на функции по ръководство, координиране и контролиране на дейностите по устройственото планиране, проектирането и строителството на територията на общината или района, координиране и контролиране на дейността на звеното, създадено в съответната администрация за изпълнение на функциите и задачите по устройството на територията, и издава административни актове съобразно правомощията му, предоставени от Закона за устройство на територията ([Naredba za prilagane na klasifikatora na dlazhnostite v administratsiyata, 2012](#)).

ИЗВОДИ

Услугата по „издаване на разрешение за строеж“ е публична, тя се упражнява от управлението на местно ниво. Заплащането на таксите не се покриват от държавния бюджет, те са изцяло и за сметка на заявителя. Като публична услуга всички външни фактори оказват влияние върху качеството на услугата, а именно политически процеси, икономическо състояние, промени в територията и други.

Процесите по предоставяне на услугата са ясно посочени в Закона за устройство на територията, а таксите са определени от Общината.

Процесът по издаване на разрешението е дълъг и сложен, обвързан с множество финансови ресурси и ангажирането на множество хора до достигане на крайната визия на услугата.

Необходимо е да се дадат ясни насоки за подобряване на организационния процес, а те са именно да се предоставя необходимата информация на гражданите своевременно; посочване на предварително необходимите документи в сайта на всяка община; по-прецизно контролиране дейността на административното звено и служителите му за избягване на грешки; търпение и от двете страни; детайлно планиране на дейностите; възможност за предоставяне на информация за предварителните документи и на хартиен носител на място.

REFERENCES

Boneva, M. (2018). The Digital Transformation in the Public Sector. *X International Scientific Conference „E-Governance and E-Communications“*. Sofia, TU-Sofia, 177-188. (**Оригинално заглавие:** Бонева, М. (2018). Дигиталната трансформация в публичния сектор. *X международна научна конференция „Е-управление и Е-комуникации“*. София, ТУ-София, 177-188.)

Chase, R., Jacobs, F., Aquilano, N. (2005). *Operations Management for Competitive Advantage*, 11th ed., McGraw-Hill/Irwin.

Johnston, R., Clark, G. (2008). *Service Operations Management: Improving Service Delivery*, 3rd. ed., London: Prentice Hall.

Lovelock, C., Wirtz, J. (2007). *Services Marketing: People, Technology, Strategy*. 6th ed., Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.

Naredba za prilagane na klasifikatora na dlazhnostite v administratsiyata (2012). Retrieved from <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135799915> at 14.03.2018 (**Оригинално заглавие:** Наредба за

прилагане на класификатора на длъжностите в администрацията (2012). Последен достъп от <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135799915> на 14.03.2018)

NSI (2008). *Klasifikatsiya na ikonomicheskite deynosti* (KID-2008), Sofia : Natsionalen statisticheski institut (**Оригинално заглавие:** НСИ (2008). *Класификация на икономическите дейности* (КИД-2008), София : Национален статистически институт.)

Petkov, A. (2004). *Upravlenski informatsionni sistemi*. Ruse: Primaks (**Оригинално заглавие:** Петков, А. (2004). *Управленски информационни системи*. Русе: Примакс.)

Yorgova, Y. (2018). *Upravlenie na uslugi*. Burgas: Burgaski svoboden universitet (**Оригинално заглавие:** Йоргова, Й. (2018). *Управление на услуги*. Бургас : Бургаски свободен университет.)

Zakon za ustroystvo na teritoriyata (**Оригинално заглавие:** Закон за устройство на територията, посл. изм. и доп. ДВ. бр. 1 от 3 Януари 2019 г.)

Zayavlenie za izdavane na razreshenie za stroezh v Obshtina Ruse. Retrieved from <http://www.ruse-bg.eu/bg/pages/344/index.html> at 27.02.2018. (**Оригинално заглавие:** Заявление за издаване на разрешение за строеж в Община Русе. Последен достъп от <http://www.ruse-bg.eu/bg/pages/344/index.html> на 27.02.2018.)

WEN-SSS-2G.404-EM-02

HOW TO RECEIVE A CERTIFICATE FOR CURRENT ADDRESS: A CASE FROM SILISTRA MUNICIPALITY ²

Yoana Petrova, Bachelor in Public Administration

Department of Management and Business Development,

University of Ruse "Angel Kanchev"

Tel.: +359 89 5678406

E-mail: yoanatommova@abv.bg

Assoc. Prof. Anton Nedyalkov, PhD

Department of Management and Business Development,

University of Ruse "Angel Kanchev"

Phone: +359 88 6934819

E-mail: anedyalkov@uni-ruse.bg

Abstract: *The objective of this paper is to analyze administrative service for issuance of certificate of current address after submitting an address card for requesting or changing a current address based on the case of Silistra Municipality. The main features of the administrative service for issuance of a certificate for current address are identified, classification is made and the legislative framework for its implementation is analyzed. Service blueprints is developed as well as poka-yoke procedures are defined to surveyed municipality. Management of resources is meeting the requirements of service implementation. However, it is recommended that: (1) better information is needed from the municipality's website; (2) more precise control on the activity of administrative unit and its employees is required.*

Keywords: Administrative services, Current Address, Issuance of Certificate.

ВЪВЕДЕНИЕ

Според Закона за гражданската регистрация ([Zakon za grazhdanskata registratsiya, 2018](#)): „(1) Адресът е еднозначното описание на мястото, където лицето живее или където то получава кореспонденцията си. (2) Адресът в Република България се състои задължително от името на областта, общината и населеното място“. Адресна регистрация на лицето е отразяване на постоянния и настоящия им адрес в регистрите на населението и в Национална база данни „Население“. Адресната регистрация се извършва от общините и кметствата при подаване на заявление от лицето.

Целта на разработката е да се анализира административната услуга при издаване на удостоверение на настоящ адрес след подаване на адресна карта за заявяване или за промяна на настоящ адрес в Община Силистра. За изпълнението на целта са поставени следните **задачи**: (1) да се определят основните характеристики на административната услуга, като на тази основа тя да се класифицира и да се анализира нормативната уредба за изпълнението ѝ; (2) да се състави сервизен план, като се посочат факторите за правилно планиране на операциите, при което се дефинират процедурите за избягване на грешки и да се определи подход за изпълнение на разглежданата услуга; (3) да се анализира ресурсното осигуряване на услугата.

² Докладът е представен на Студентската научна сесия на Русенския университет „Ангел Кънчев“ в секция „Икономика и мениджмънт“ на 09.05.2018 с оригинално заглавие на български език: Анализ на услугата по издаване на удостоверение за настоящ адрес.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Основни характеристики на административната услуга

а) кратко описание на услугата

Постоянния адрес е адресът в населеното място, което лицето избира да бъде вписано в регистрите на населението. Постоянният адрес е винаги на територията на Република България. Всяко лице може да има само един постоянен адрес. Всеки български гражданин трябва да бъде вписан в регистъра на населението на едно населено място. Български граждани, живеещи предимно в чужбина, които не са вписани в регистрите на населението и не могат да посочат постоянен адрес в Република България, се вписват служебно в регистрите на населението на район „Средец“ на град София. Всеки собственик или ползвател на жилище може да възрази пред кмета на общината срещу ползването на неговия адрес от трети лица.

Настоящ адрес е адресът, на който лицето пребивава. Всяко лице има само един настоящ адрес. Настоящият адрес на българските граждани, на които мястото на пребиваване е в чужбина, се отразява в автоматизираните информационни фондове само с името на държавата, в която пребивават.

б) класификация на услугата

Административната услуга „Издаване на удостоверение на настоящ адрес след подаване на адресна карта за заявяване или за промяна на настоящ адрес в град Силистра“ се класифицират според:

- Класификацията на икономическите дейности ([NSI, 2008](#)) услугата попада в сектор „Административни услуги по гражданска регистрация и актосъставяне“;
- вида на клиентите и целите на организацията ([Johnston & Clark, 2008](#); [Yorgova, 2015](#)) – услугата е публична като влияние оказват политическите процеси;
- характера и насочеността на операциите ([Lovelock & Wirtz, 2007](#)) – услугата се класифицира като осезаема – за изпълнението на услугата е нужно лично присъствие, а по изключение от упълномощено лице след представяне на нотариално заверено изрично пълномощно. За малолетни и непълнолетни и за поставени под запрещение лица заявяването се извършва от законните им представители;
- степента на контакт с клиента ([Chase, Jacobs & Aquilano, 2005](#)) – висока степен на контакт с клиента, тъй като без присъствието на самото лице или упълномощителя услугата не може да си извърши.

в) нормативна уредба за изпълнение на услугата

- Правно основание – чл. 24, ал. 2, чл. 99 във връзка с чл. 92 от Закона за гражданската регистрация и чл. 23 от Наредбата за издаване на удостоверения въз основа на регистъра на населението ([Naredba № RD-02-20-6](#)).
- Допустим заявител – Заявяването се извършва лично, а по изключение – от упълномощено лице след представяне на нотариално заверено изрично пълномощно. За малолетни и непълнолетни и на поставени под запрещение лица заявяването се извършва от законните им представители. Удостоверението се издава за да бъде удостоверен последният заявен настоящ адрес от едно лице. Удостоверението се издава и след подаване на Адресна карта за заявяване или промяна на настоящ адрес.

Необходимите документи са: (1) искане по образец от образец от информационен център „ГРАО“; (2) адресна карта по образец от информационен център „ГРАО“; (3) документ за самоличност на заинтересования или на упълномощеното лице; (4) нотариално заверено пълномощно; (5) документ за собственост, договор за ползване на имота за жилищни нужди, декларация за съгласие на собственика на имота за извършване на регистрация по настоящ адрес (по утвърден образец).

Според Интегрирана информационна система на държавната администрация срокът, за предоставяне е един ден (или веднага), а таксата в Община Силистра е 5.00 лв.

Планиране на операциите за изпълнение на услугата

а) определяне на факторите

- Административната услуга, която се разглежда и крайния резултат, който се очаква е ясен и еднакъв за всички клиенти, които употребяват този вид услуга, тъй като за извършването ѝ има точно регламентирани и ясни правила в нормативната база описани в чл. 106, ал. 1, т. 1 от Закона за гражданска регистрация.
- Изпълнението на услугата протича съобразно стандартите за този вид услуга под формата на нормативна уредба, където ясно е описано реда за спазването ѝ.
- Промени за изпълнението на административната процедура могат да се правят от законодателния орган.

б) съставяне на сервизен план и определяне на процедури за избягване на грешки

За съставянето на сервизен план се използва разработената методика на база подхода 5W(1H) (Nedyalkov, 2010). След прилагането на подхода резултатите по операции са нанесени в табл. 1, на чиято основа е разработен сервизен план (фиг. 1), процедурите за избягване на грешки са представени в табл. 2.

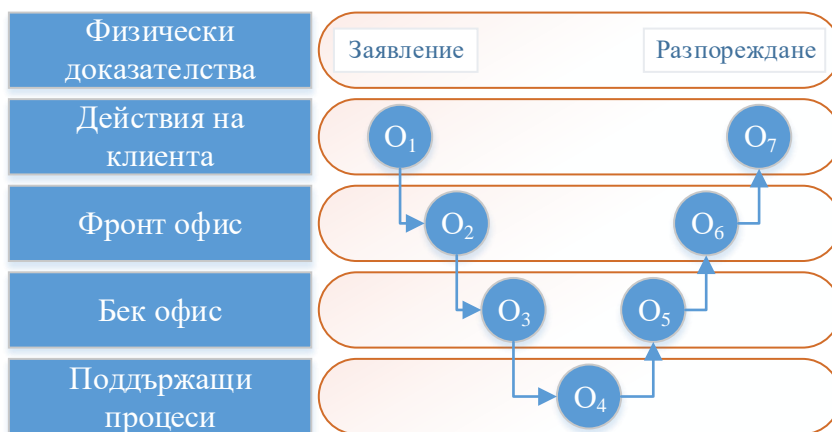
Таблица 1. Резултати от прилагане на подхода 5W(1H) по операции

№	Какво	Как	Кой	Къде
1	Подаване	на заявлението	от клиента или от упълномощеното лице	в информационния център на Общината
2	Регистрация	на заявлението	от служителя	в информационния център на Общината
3	Проверка на факти в информационната система на ГРАО	от заявлението	от служителя	в информационния център на Общината
4	Изготвяне	на удостоверение	от длъжностно лице	в Отдел „ГРАО“
5	Съгласуване	на удостоверение	от кмета или упълномощено лице	в общинската администрация
6	Заплащане	на удостоверение	от клиента или упълномощеното лице	в информационния център на Общината
7	Получаване	на удостоверение	от клиента или упълномощеното лице	в информационния център на Общината

Операция 1. Заявлението се подава лично от лицето или от упълномощеното лице за издаване на удостоверение за настоящ адрес при вече регистриран настоящ адрес в „Информационен център“.

Операция 2. Служителят от „Информационния център“ проверява, приема и регистрира заявлението в електронната система за документооборот.

Операция 3. Служителят от „Информационния център“ прави проверка на факти в информационната система на ГРАО, като проверява в Локалната база данни или Национална база данни „Население“.

Фиг. 1. Сервизен план на административната услуга

Таблица 2. Възможни проблеми и решения, възникващи при обслужването

Проблем	Причина	Решение
Клиентът не носи лична карта.	Забравена, изгубена или неинформираност	Ако клиентът няма възможност да бъде информиран за нужните документи, да бъде допускана електронна проверка за самоличността
Упълномощеното лице не носи пълномощното.	Забравено пълномощно или неинформираност	Възможност за електронна услуга
Клиентът не може да попълни пълномощното	Недостатъчна информираност или неграмотност	Помощ от страна на служителя за попълването или служителя да попълни при устно отговаряне на клиента
Проблем с деловодната система	Грешно въведени данни или неправилна поддръжка на системата	Системата да бъде пряко свързана ЛБД „Население“ и НБД „Население“, за да може грешките да се отстранят още на този етап и в присъствието на заявителя.
Некачествено обслужване	Неподходящ подход на служителя към клиентите	Санкции при некоректно поведение
Клиентите не се обслужват подред	Пререждания или лични възгледи на служителя	Система за издаване на номера
Неизпълнен срок за издаване на удостоверение	Забавяне на отделите	По-качествена работа на служителите

Операция 4. Заявлението се предава на отдел „ГРАО“ за проверка и се изготвя удостоверението за настоящ адрес при вече регистриран настоящ адрес.

Операция 5. Изготвеното удостоверение се съгласува с кмета на Общината, вписва се дата и кмета се подписва.

Операция 6. Удостоверението се заплаща от лицето с фиксирана такса за Община Силистра от 5 лева.

Операция 7. Лицето, което е подало заявлението за настоящ адрес при вече регистриран настоящ адрес, получава готовото удостоверение веднага или до 1 ден. Готовото удостоверение има срок за действие от 6 месеца.

в) определяне на подхода за изпълнение на услугата

Разглежданата услуга за издаване на удостоверение за настоящ адрес при вече регистриран настоящ адрес в „Информационен център“ се извършва по точно определен законов ред. Необходимите документи са едни и същи, процесът се извършва от едни и същи лица, на едно и също място.

Ресурсно осигуряване на административната услуга

а) анализ на материално-техническото осигуряване

За извършването на услугата издаване на удостоверение за настоящ адрес при вече регистриран настоящ адрес са нужни- два компютъра и сървър, принтер и копирна машина, канцеларски материали и офис консумативи.

Материалната база в Община Силистра е оборудвана е по съвременните европейски стандарти. Обслужването на гражданите е улеснено от непосредствен контакт със служителите. Многократно се намалява времето за извършване на услугите по гражданска регистрация. Въведени са програмни продукти, които позволяват експресното обслужване. Осигурена е постоянна връзка с национална база данни на ГД „ГРАО“ за издаване на съответните удостоверения ([Civil Registration and Administrative Services in the City of Silistra, 2018](#)). Може да се предложи препоръка според [Naydenov & Nedyalkov \(2009\)](#) за използване на политиката за предпазно-профилактичен ремонт и поддръжка, която се състои от периодични, рутинни проверки, обслужване и контрол за осигуряване на добро състояние на техниката, като по този начин се предотвратяват бъдещи забавяния на предлаганите услуги.

б) анализ на информационното и кадровото осигуряване

За изпълнението на услугата издаване на удостоверение за настоящ адрес при вече регистриран настоящ адрес в Община Силистра се използват програмните системи- „Локална база данни-Население“ (ЛБД), Национална база данни (НБД) и Archimed eDMS, което кореспондира на използването на съвременни управленски информационни системи ([Petkov, 2004](#)).

Локална база данни - Население използва съвременни средства за управление на данните. Програмната система „Локална База Данни – Население“ под Windows автоматизира всички дейности по ЕСГРАОН, свързани с управлението на информационните потоци от общините към национално ниво и обратно.

Национална база данни, разполага с данните на всички граждани в цялата страна и съхранява пълна история за регистрациите на дадено лице. Обменянето на информация се извършва в реално време към сървър с единна национална база данни. Тази система служи за въвеждане, актуализиране обработка на данни на гражданите. Условието за достъп до данните в регистрите са определени със Закона за гражданската регистрация и Закона за защита на личните данни за функционирането на Единната система за гражданска регистрация. Съгласно чл. 106, ал. 3 от ЗГП право на достъп до данните в електронните регистри на национално ниво имат само длъжностните лица от общинските администрации, изпълняващи дейности по гражданска регистрация.

Archimed eDMS е деловодна програма, която е интегрирана „клиент-сървър“ софтуерна платформа за решения насочени към електронното управление на бизнес процеси и документи. Програмата предоставя гъвкави възможности за дефиниране на специфичните за всеки отделен потребител електронни процеси, следващи вътрешните правила на организацията и управляваща ролята на всички нейните служители в контекста на всеки отделен процес ([David Holding, 2018](#)).

Препоръката към Общината е да се въвеждат електронни административни услуги ([Boneva & Dzhambova, 2017](#)).

Извършването на услугата се прави от следните служители: служители в информационния център; кмет; главен специалист; отдел „ГРАО“. Всички те са назначени по Кодекса на труда, имат нужното образование и нужната квалификация за заеманите длъжности.

ИЗВОДИ

Определени са основните характеристики на административната услуга по издаване на удостоверение за настоящ адрес, като е извършена класификация и е анализирана нормативната уредба за нейното изпълнение.

Съставен е сервизен план за изпълнение на услугата, като са дефинирани процедурите за избягване на грешки, специфични за изследваната община.

Установено е, че ресурсното осигуряване отговаря на изискванията за извършване на услугата.

Като препоръки могат да се посочат, че е: (1) необходима по-добра информираност от уебсайта на общината; (2) нужен по-добър контрол на дейността на административното звено.

REFERENCES

Boneva, M., Dzhambazova, M. (2017). Issues and Guidelines for Implementing Administrative Electronic Services. *IX International Scientific Conference „E-Governance and E-Communications“*. Sofia, TU-Sofia, 131-136.

Chase, R., Jacobs, F., Aquilano, N. (2005). *Operations Management for Competitive Advantage*, 11th ed., McGraw-Hill/Irwin.

Civil Registration and Administrative Services in the City of Silistra. Retrieved from <https://www.silistra.bg/index.php?op=services&view=grao> at 17.04.2018.

David Holding (2018). Archimed eDMS. Retrieved from <https://www.david.bg/archimed-edms> at 17.04.2018.

Johnston, R., Clark, G. (2008). *Service Operations Management: Improving Service Delivery*, 3rd. ed., London: Prentice Hall.

Lovelock, C., Wirtz, J. (2007). *Services Marketing: People, Technology, Strategy*. 6th ed., Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.

Naredba № RD-02-20-6 от 24.04.2012 г. за издаване на удостоверение въз основа на регистара на населението (**Оригинално заглавие:** Наредба № РД-02-20-6 от 24.04.2012 г. за издаване на удостоверения въз основа на регистъра на населението)

Naydenov, N., Nedyalkov, A. (2009). *Upravlennie na operatsiite*. Ruse: Avangard Print (**Оригинално заглавие:** Найденов, Н., Недялков, А. (2009). *Управление на операциите*. Русе: Авангард Принт.)

Nedyalkov, A. (2010). Service Blueprints: Methodology for Development. *Journal of Entrepreneurship & Innovation*, 2, 31-40.

NSI (2008). *Klasifikatsiya na ikonomicheskite deynosti* (KID-2008), Sofia : Natsionalen statisticheski institut (**Оригинално заглавие:** НСИ (2008). *Класификация на икономическите дейности* (КИД-2008), София : Национален статистически институт.)

Petkov, A. (2004). *Upravlenski informatsionni sistemi*. Ruse: Primaks (**Оригинално заглавие:** Петков, А. (2004). *Управленски информационни системи*. Русе: Примакс.)

Yorgova, Y. (2015). *Upravlennie na publichni uslugi*. Burgas: Burgaski svoboden universitet (**Оригинално заглавие:** Йоргова, Й. (2015). *Управление на публични услуги*. Бургас : Бургаски свободен университет.)

Zakon za grazhdanskata registratsiya (**Оригинално заглавие:** Закон за гражданската регистрация, посл. изм. и доп. ДВ. бр. 47 от 5 Юни 2018 г.)

WEN-SSS-2G.404-EM-03

EASIER ACCESS TO PERSONAL TAX INFORMATION: A CASE FROM MUNICIPALITY OF RUSE ³

Delyan Ivanov, Bachelor in Public Administration

Department of Management and Business Development

University of Ruse "Angel Kanchev"

Phone: +359 89 6734322

E-mail: divanov95@abv.bg

Boryana Kamenova, Bachelor in Public Administration

Department of Management and Business Development

University of Ruse "Angel Kanchev"

Phone: +359 88 3315173

E-mail: borito.kamenova@abv.bg

Assoc. Prof. Anton Nedyalkov, PhD

Department of Management and Business Development

University of Ruse "Angel Kanchev"

Phone: +359 88 6934819

E-mail: anedyalkov@uni-ruse.bg

Abstract: *The activity of the administrations in Bulgaria is regulated by Local Self-Government and Local Administration Act and covers the following areas: municipal property, local taxes, fees and prices of services, education, culture, urban and communal economy, social assistance, environmental protection, tourism and other activities. Municipality of Ruse consists of several departments and units that perform different functions. Good governance leads to more trust and greater engagement of society, therefore gaining citizens' trust in the administration is key factor. Providing quality services to citizens are the most important goal for the municipality. One of those services is "Provision of Tax and Insurance Information" carried out by the Local Taxes and Fees Directorate, Department of Revenue and Tax Service at Municipality of Ruse. The law and the regulations are being followed strictly when providing information. Data, representing tax information, should only be used regarding the direct fulfillment of the revenue authority's official duties. Employees of the Revenue Authority are required to keep this information secret. The purpose of this paper is to provide information on the above mentioned administrative service. The main issues in order to achieve the objective are: to analyze the department that performs the presented service, namely provision of tax and insurance information; to define the legal basis and implementation approaches and to identify procedures for avoiding errors.*

Keywords: *Administrative services, Local Tax Information.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Дейността на администрацията е регламентирана в Закона за местното самоуправление и местната администрация и е насочена в следните направления: общинска собственост, местни данъци, такси и цени на услуги, образование, култура, благоустройство и комунално стопанство, социално подпомагане, опазване на околната среда, туризъм и други дейности.

В структурата на Община Русе са обособени дирекции и звена, които извършват различни функции. Доброто управление води до повече доверие и повече ангажираност на обществото поради това спечелването на доверието на гражданите към администрацията е от ключово значение. Дейност, от изключителна важност за общината, е предоставяне на качествени услуги на гражданите. Една от предлаганите услуги е „Предоставяне на данъчна и

³ Докладът е представен на Студентската научна сесия на Русенски университет „Ангел Кънчев“ в секция „Икономика и мениджмънт“ на 09.05.2018 с оригинално заглавие на български език: Анализ на услугата по предоставяне на данъчна и осигурителна информация в Община Русе.

осигурителна информация“, която се извършва от Дирекция „Местни данъци и такси“, отдел „Отчитане на приходи и обслужване на данъкоплатци“ към Община Русе.

При изпълнението на стъпките за предоставяне на информация се спазват определените за дейността закони и нормативни актове. Данните, представляващи данъчна информация следва да бъдат използвани единствено при прякото изпълнение на служебните задължения на органа по приходите. Служителите на органа по приходите са длъжни да опазват тази информация в тайна.

Целта на разработката е да се анализира административна услугата услуги е „Предоставяне на данъчна и осигурителна информация“. **Основните задачи**, които се поставят във връзка с изпълнение на поставената цел са: да се направи анализ на отдела, който извършва представената услуга – предоставяне на данъчна и осигурителна информация, да се определи нормативната база, подходите за изпълнение и да се обособят процедури за избягване на грешки.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Априорен анализ на административната услуга „Предоставяне на данъчна и осигурителна информация“

Административната услуга се свързва с предоставяне на данъчни и осигурителни данни относно лице, притежаващо българско гражданство. Лицето трябва да подаде писмена молба до отдел „Отчитане на приходи и обслужване на данъкоплатци“, като услугата може да бъде предоставена в максимален срок от един ден. Тази услуга цели да осигури информация относно данъчните плащания и задължения на съответния гражданин свързани с недвижими имоти, движими имоти, данък при наследства и други. Независимо дали информацията е данъчна или осигурителна, тя се отнася за собственост само на територията на Община Русе.

Информацията като основа за определяне размера на данъците и на задължителните осигурителни вноски заема важно място в регламентите на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс – ДОПК ([Danachno-osiguriteln protsesualen kodeks, 2018](#)). Такова място тя заемаше и в отменения Данъчно-процесуален кодекс относно данъчните размери, а сега се разширява с обхвата и на осигурителната информация. Въз основа на показателите и нормите в съответния материален закон се определят размерите на данъчните и осигурителните задължения при спазване на процедурите, предвидени в ДОПК.

По съдържателята се в декларациите и регистрите информация се определят задълженията на лицата за данъци и задължителни осигурителни вноски. Освен това със създадената с чл. 8 на ДОПК нова глава пета в Закона за Националната агенция за приходите ([Zakon za Natsionalnata agentsiya za prihodite, 2019](#)) за обмен на информация и взаимодействие се регламентират важни задължения на други институции и органи да представят съответна информация за задължените лица, която да служи за установяване на техните данъчни и осигурителни задължения. Така държавните и общинските органи са длъжни да уведомят Националната агенция за приходите (НАП) за регистрираните лица или обекти и за издадените разрешения, както и за прекратената регистрация и отнетите разрешения на лицата.

Нормативна уредба за изпълнение на услугата

Услугата „Предоставяне на данъчна и осигурителна информация“ се извършва на основание на ДОПК (чл. 74), като орган по предоставянето на административната услуга е орган по приходите със срок за предоставяне един ден. Органът, осъществяващ контрол върху дейността на органа по предоставянето на услугата е Кметът на Община Русе. Административното звено е Отдел „Отчитане на приходи и обслужване на данъкоплатци“, Дирекция „Местни данъци и такси“ в гр. Русе.

Според нормативната уредба такъв вид информация може да се разкрие, чрез писмено искане на президента на Република България, НАП, ръководител на агенция, чиито правомощия не могат да бъдат изпълнени без тази информация, писмено искане от страна на съдебен изпълнител във връзка с дело и др. Освен тези случаи такава информация може да бъде предоставяна само и единствено, ако лицето се е съгласило писмено, ако има акт на съда, по инициатива на НАП и ако информацията е нужна на служителите на НАП или агенция „Митници“ във връзка с извършването на проверка (според чл. 74 от ДОПК).

Търговските банки и клоновете на чуждестранните банки уведомяват в 7-дневен срок НАП за откритите или закрити от тях банкови сметки на едноличните търговци, местните юридически лица, включително тези с нестопанска цел и други съгласно Закона за НАП. В същото време данъчната и осигурителната информация обхваща съществени елементи от дейността на задължените лица, които попадат под режима на търговската тайна.

ДОПК охранява интересите на лицата за запазване на търговската тайна, като предвижда санкции за неправомерно разгласяване на данъчна и осигурителна информация.

За данъчна и осигурителна информация се смятат конкретни индивидуализиращи данни за задължените лица и субекти. Това са данни, които не се съдържат в публичните регистри, а се съхраняват по определен ред и подлежат на разкриване и ползване само със специално разрешение. Те са конкретизирани в чл. 72 от ДОПК и обхващат данъчни кредити, данъци при източници на доходи, ползвани намаления и облекчения от задължителните осигурителни вноски и друга данъчна или осигурителна информация касаеща данъчния субект. НАП е задължена да съхранява информацията в лично досие за всяко лице.

Лицата, имащи достъп до данъчна и осигурителна информация, които разгласяват, предоставят, публикуват, използват или разпространяват по друг начин, факти и обстоятелства, представляващи данъчна и осигурителна информация подлежат на наказания в зависимост от степента на деянието.

Планиране на операциите на административната услуга

а) фактори, влияещи върху планирането на административната услуга

Поради нематериалния характер на дейността, тя не може да бъде складирана или запазена за по-късен период (Недялков, 2014). Тя се извършва на момента на поискване и е вече изчерпана след като спре да се предлага (Йоргова, 2018). В много случаи услугите не могат да бъдат подложени на последващ контрол, както при материалните продукти (Йоргова, 2015). Специално за публичните услуги, това означава, че изпълнителят трябва да спазва нормативната уредба, а след това да търси подобрене на услугата, за да може да удовлетвори клиента (потребителя).

Данни, представляващи данъчна и осигурителна информация, се предоставят само по:

- писмено искане на Президента на Република България във връзка с правомощията му (чл. 98, т. 12 от Конституцията на Република България);
- искане на орган на Националната агенция за приходите във връзка с осъществяване на правомощията му при условия и по ред, определени от изпълнителния директор;
- писмено искане на Главния прокурор, управителя на НОИ или директора на съответното териториално поделение на НОИ, директора на Агенция „Митници“ и други;
- по писмено искане на съдебни изпълнители - във връзка с образувано пред тях дело.

Факторите, които оказват влияние на приходите от задължителни осигурителни вноски през годината, са следните:

- увеличение на максималния осигурителен праг;
- увеличение на минималната работна заплата;

- промяна в сроковете, касаещи внасянето на осигурителните вноски, които са определени императивно и с точно определени дати;
- размерът на лихвата за забава върху невнесени в срок осигурителни вноски е изравнена с лихвата за забава върху данъчните задължения и е в размер на 10 пункта над основния лихвен процент.

Факторите зависят от целта на отдела. Целта на отдела е на първо място да спазва законовите норми, след което да извършва административни услуги в полза на гражданите при поискване от тяхна страна. За да извършва тази цел, се изисква работа със софтуер от страна на служителя, работа с база от данни и връзка с друг отдел или звено.

б) сервизен план и процедури за избягване на грешки

При осъществяването на една услуга организациите се стремят да направят процеса лесен и удобен за клиентите и същевременно рентабилен за самата организация, позовавайки се на правните норми. За изпълняването на тази цел се създава сервизен план. Той позволява описание на логическата последователност на операциите (Недялков, 2014), тъй като административната услуга е определена с нормативни документи във времето.

Сервизният план се използва не само в операционния мениджмънт на услугите, но и в управлението на маркетинга, човешките ресурси и т.н. Освен това той служи не само за проектиране, но и за подобряване на качеството на услугите (в частност административните) (Йоргова, 2015).

В сервизния план се разглежда процеса по изпълнение на услугата с различните операции, които трябва да се предприемат от изпълнителите и потребителите.

В случая са описани стъпките за получаване на Клиентски идентификационен код (КИН), който е пряко свързан с достъпа на потребителя до изискваната информация (фиг. 1). Операциите са разгледани при поискване на КИН в офис на отдела и през интернет сайта на Община Русе.

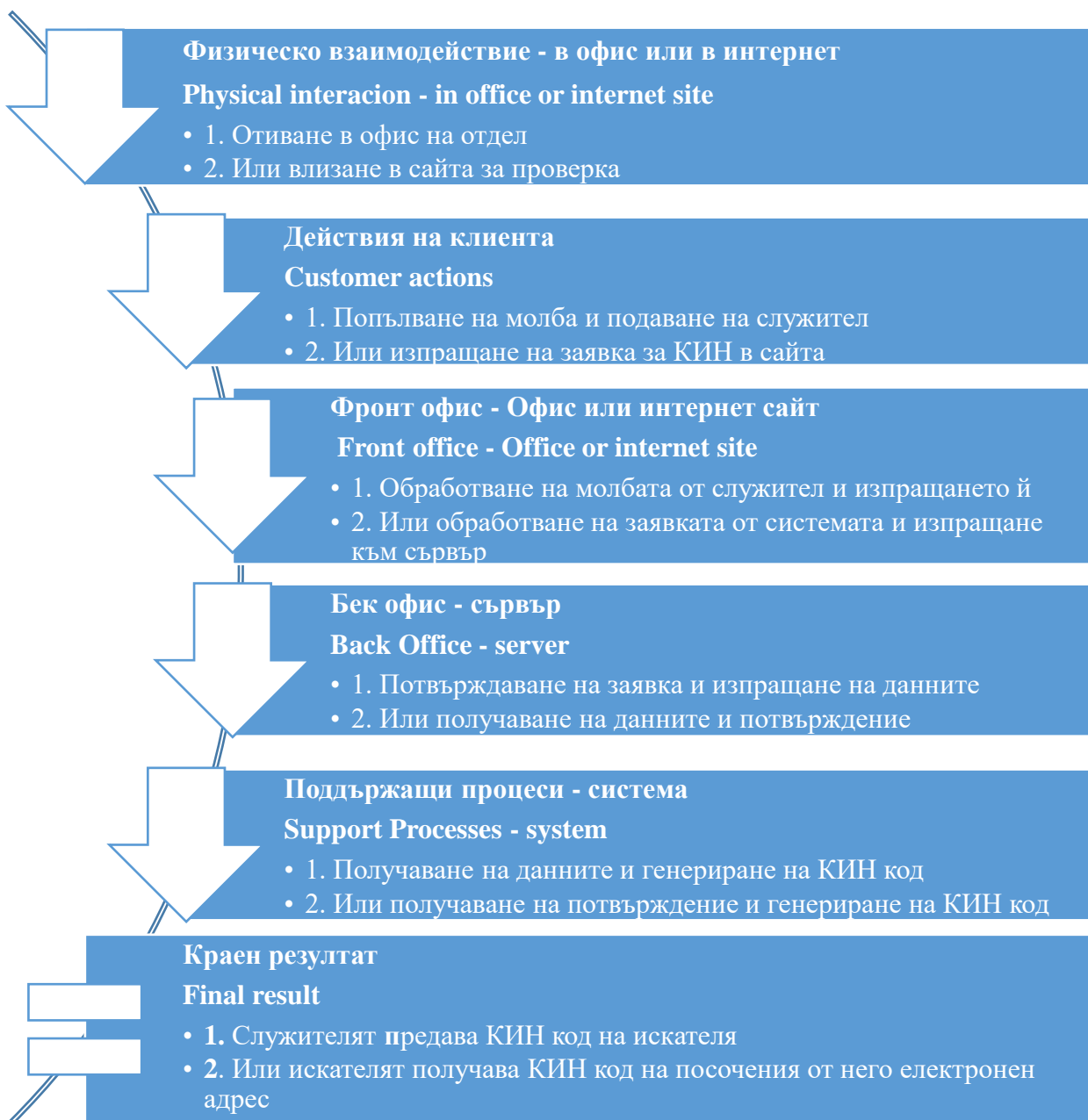
В процеса на предоставяне на данъчна и осигурителна информация е възможно да възникнат проблеми, които трябва да бъдат решени чрез определяне на причините и възможните решения (т.нар. „процедури за избягване на грешки“ – рока-yoke), представени в табл. 1.

Ресурсно осигуряване на административната услуга

а) материално-техническо осигуряване

В анализирания отдел, на всеки служител бива осигурено работно място с компютърна конфигурация, стационарен телефон с вътрешна и външна линия и достъп до принтиращо устройство. Отделя се обособено място за запазване на хартиени документи и др. Служителите могат да заявяват консумативите необходими за изпълнение на техните задължения, като например, хартия за принтери, мастилени касети за печатащи устройства и др.

За всеки компютър е осигурена оригинална операционна система Windows с версия в зависимост от техническите параметри на машината.

Фиг. 1. Сервизен план за изпълнение на услугата

На всяко работно място е осигурено и UPS устройство. Целта му е да подава постоянно напрежение при спиране на централното захранване.

Осигурени са и лазерно многофункционално устройство и монохромни лазерни принтери за разпечатване на документи във формат А4, едностранно и двустранно, спомагачи за изпълнение задълженията на отдела.

Таблица 1. Процедури за избягване на грешки

Проблем	Причина	Решение
Некоректно попълнено искане	Малко подадена и непълна информация	Изпращане на уведомителни писма за предоставяне на допълнителна информация.
Неавтентична данъчна декларация	Това е декларация, която изхожда от лице	Валидно изпълнение на задължението за подаване на декларацията може да е

	различно от лицето, което е сочено за автор, лицето подписало декларацията.	налице, когато тя е подписана и/или подадена от данъчно задълженото лице или от изрично упълномощено лице без значение от способа на подаване – на хартиен носител, на технически носител, по утвърден формат на записа или по електронен път.
Искането на информация може да става с квалифициран електронен подпис през интернет	Организацията може да няма такава оторизация да изпълни услугата.	Използване на програмни продукти, които да ускорят и улеснят работния процес. Въвеждане в процеса на работа, на единна система за съгласуване, където чрез софтуер документът се изпраща на съответния експерт. След преглед той дава своето съгласие за законосъобразността на документа и системата автоматично прибавя неговия подпис.
Неправомерно искана информация и забавяне на процеса на работа.	Хората не знаят от къде точно и каква информация да искат, не знаят към кого да се обърнат.	Повишаване информираността и заинтересоваността на гражданите. Организиране на инициативи и различни събития в тяхна полза.
Искане на информация в грешна институция което води до забавяне на услугата.	Постъпване на искане за информация в некомпетентна институция.	Вариантите са институцията да върне на лицето документите, с указания към коя институция да се обърне или да се свърже с необходимата и компетентна институция, която да извърши услугата.

б) анализ на информационното осигуряване

В Дирекция „Местни данъци и такси“ се използват няколко софтуерни продукта, спомагащи осъществяването на операционния (производствения) процес, отговарящи на съвременните управленски информационни системи ([Petkov, 2004](#)) и преминаването към технологично базирани услуги ([Boneva, 2015](#)):

- **Microsoft Office** – включва: Word, Excel и PowerPoint. Word позволява бърза и лесна текстообработка – редактиране, форматиране на текст. Основните етапи при изграждане на текстов документ са: създаване, редактиране, форматиране, съхраняване и отпечатване. Чрез Excel се създават електронни таблици, обработват се данни с помощта на формули и диаграми. PowerPoint се използва за създаване на компютърна презентация, чрез която се представят анализирани идеи.
- **Archimed eDMS** е софтуерна платформа на базата „клиент-сървър“, използвана за решения, насочени към електронното управление на бизнес процеси и документи. В анализираният звено този програмен продукт се използва за изпращане на документи с различно съдържание до служители в общинската и държавна администрация. Въпреки наличието на този софтуер, все още се използва „ръчното“ подписване на документи.
- **Правноинформационна система Сиела 4.0** – включва модулни продукти, специализирани в определена област. В тях наред с общата нормативна информация е обнародвана и информация от специализирани за съответната област източници. Информацията е организирана в структури, разбираеми и удобни за потребителя.

- **Сиела Счетоводство** – Представява експертна информационна система. Приложима е в областта на счетоводството, финансите, данъчното облагане и общественото осигуряване.

в) анализ на кадровото осигуряване

Както във всяка друга публична институция, така и в Дирекция „Местни данъци и такси“ към Община Русе, служителите се назначават след проведен конкурс. По този начин се спазват принципите на конкуренцията и прозрачността и се подбират кандидатите въз основа на професионалните и делови качества, които притежават.

Всеки конкурс се извършва при определени правила записани в Закона за държавния служител и Наредба за провеждане на конкурсите за държавни служители (чл. 17, ал. 2). В тези документи са записани изискванията и реда за извършване на процедурите при назначаване на незаета позиция или при заместване, по усмотрение на органа организиращ конкурса.

Преди започването на конкурса се назначава комисия, която има за цел да оцени кандидатите. Тя се състои от три до седем души с необходимия опит и знания за оценяване и преценка на кандидатствалите. Конкурсът се обявява от органа по назначаване със заповед, която съдържа данни за свободната позиция и изискванията към кандидата за нея. Класират се участници от първо до трето място най-успешно издържалите конкурса. Оповестяването на резултатите по процедурата се публикуват в централен или местен ежедневник, в регистъра по чл. 61, ал. 1 от Закона за администрацията и на видно общодостъпно място.

След като кандидата бъде избран от комисията, той бива назначен със заповед на съответната позиция. След, което е инструктиран по правилата за безопасност и вътрешните изисквания на организацията. Освен тези вътрешни документи, при встъпването си в длъжност той е задължен да спазва „Закон за държавния служител“ ([Zakon za darzhavniya sluzhitel, 2018](#)). Според чл. 4 при изпълнението на задълженията си служителят се ръководи от върховенството на закона, политическата неутралност и спазването на правата и свободите на гражданите.

В зависимост от характера на служебните си задължения и степента на професионалната си подготовка служителите се делят на експерти и служители. Тези, които изпълняват ръководни длъжности, се приемат за висши държавни служители, докато експертите подпомагат осъществяването на функциите на властта.

Обявяването на конкурс за наемане на служител, се извършва по определен начин. На основание чл. 10а, ал. 2 от Закона за държавния служител, във връзка с чл. 14, ал. 1 от Наредбата за провеждане на конкурсите за държавните служители ([Naredba za provezhdane na konkursite za darzhavni sluzhiteli, 2012](#)) и Заповед издадена с дата на Кмета на Община Русе, за назначаване на държавен служител се спазват следните условия: (1) длъжност и брой; (2) минимални и специфични изисквания за длъжността и допълнителни умения и квалификация; (3) начин на провеждане на конкурса; (4) необходими документи за кандидатстване; (5) място и срок за подаване на документи; (6) място за съобщения във връзка с конкурса.

ИЗВОДИ

Въз основа на анализа на услугата по предоставяне на данъчна и осигурителна информация в Община Русе може да се изведат следните **основни изводи**:

Анализираната услуга предоставя възможност за получаване на документ, разкриващ данъчна и осигурителна информация по чл. 72 от ДОПК, като документът може да бъде предоставен лично на заявител, по електронен път или чрез лицензиран пощенски оператор, а заявител на услугата могат да бъдат само лицата, изрично посочени в чл. 74 и 75 от ДОПК и при наличието на точно определени законови предпоставки и основания.

Необходимо е предоставената информация да бъде защитена, като механизмите за това са записани в Закона за местни данъци и такси и Данъчно-осигурителния процесуален кодекс.

Изпълнението на услугата се влияе от уредени правила, които трябва да бъдат спазвани от лицето, което изисква тази информация, служителят, който извършва операцията и органът, който предоставя услугата.

REFERENCES

Boneva M. (2015). Upravlienie na biznes protsesi pri tehnologichno bazirani uslugi. *Nauchi trudove na Rusenskiya universitet*. 54 (5.1), 106-112 (**Оригинално заглавие:** Бонева М. (2015). Управление на бизнес процеси при технологично базирани услуги. *Научни трудове на Русенския университет*, 54 (5.1), 106-112.)

Danachno-osiguriteln protsesualen kodeks (**Оригинално заглавие:** Данъчно-осигурителен процесуален кодекс, посл. изм. и доп. ДВ. бр. 98 от 27 Ноември 2018 г.)

Naredba za provezhdane na konkursite za darzhavni sluzhiteli (**Оригинално заглавие:** Наредба за провеждане на конкурсите за държавни служители, посл. изм. и доп. ДВ. бр. 49 от 29 Юни 2012 г.)

Nedyalkov, A. (2014). *Operatsionen menidzhmant*. Ruse: Primaks (**Оригинално заглавие:** Недялков, А., (2014). *Операционен мениджмънт*. Русе: Примакс.)

Petkov, A. (2004). *Upravlenski informatsionni sistemi*. Ruse: Primaks (**Оригинално заглавие:** Петков, А. (2004). *Управленски информационни системи*. Русе: Примакс.)

Yorgova, Y. (2015). *Upravlienie na publichni uslugi*. Burgas: Burgaski svoboden universitet (**Оригинално заглавие:** Йоргова, Й. (2015). *Управление на публични услуги*. Бургас : Бургаски свободен университет.)

Yorgova, Y. (2018). *Upravlienie na uslugi*. Burgas: Burgaski svoboden universitet (**Оригинално заглавие:** Йоргова, Й. (2018). *Управление на услуги*. Бургас : Бургаски свободен университет.)

Zakon za darzhavniya sluzhitel (**Оригинално заглавие:** Закон за държавния служител, посл. изм. и доп. ДВ. бр. 103 от 13 Декември 2018 г.)

Zakon za Natsionalnata agentsiya za prihodite (**Оригинално заглавие:** Закон за Националната агенция за приходите, посл. изм. ДВ. бр. 13 от 12 Февруари 2019 г.)

CO-MANAGEMENT-DEFINITION, ADVANTAGES, DISADVANTAGES⁴

Gabriela Nenova
Tel: 0883 313 599
E-mail: gabi_4230@abv.bg

Mariya Petkova
Tel: 0883 462 849
E-mail: mariapetkova1412@abv.bg

Abstract: Co-management is an increasingly studied subject as it affects natural resources, and nowadays the environment is being threatened at a rapid pace. In the past, the definition of co-management has been vague and incomplete, for this reason, the report mentions different definitions of co-management, which also shows the importance of this concept of management of natural resources. The types of co-management are mentioned, in terms of the level of participation between the government and the community as well as the aspects of its application. There are a number of advantages from the application of the principles of co-management. The main disadvantages of this modern management concept are outlined in order to avoid their occurrence in the application of co-management in real conditions.

Keywords: Co-management, government, community, definitions, advantages, disadvantages.

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременната икономическа обстановка в световен мащаб условията на околната среда се променят с бързи темпове. Съвместното управление или т. нар. ко-мениджмънт е концепция за управлението на природните ресурси, която става все по-популярна през последните няколко години, поради многото предимства, с които се характеризира. Нейното правилно приложение, включващо ефективното управление и използване на ресурсите от различни заинтересованите страни, осигурява както нормативни, така и обективни ползи. Голяма част от тези ползи вече са емпирично доказани и обобщени под формата на теоретични знания.⁵

Важен момент, който не бива да се пренебрегва е, че обществото и по-конкретно ползвателите на ресурса, често разполагат със знания, които могат да помогнат на правителствата в процеса на вземане на решения. Именно заради това концепцията за съвместното управление се разглежда като съвкупност от научно и традиционно знание, гарантираща възможно най-добри резултати. Резултатността от приложението на ко-мениджмънта се заключава в това, че когато обществото се включи в процеса на разработване и прилагане на новите закони и решения, след това е по-склонно да се съобразява и гарантира тяхното спазване.⁶

Целта на настоящия доклад е да се представи от теоретична гледна точка същността на ко-мениджмънта, като развиваща се и все по-популярна концепция за управление на природните ресурси, като се посочат неговите особености, предимства и недостатъци.

Задачите са:

- Да бъдат разгледани различни дефиниции за съвместно управление, както и да бъдат обяснени особеностите му.
- Да бъдат разгледани видовете съвместно управление – в зависимост от степента на участие между правителството и общността и според аспектите на неговото приложение.

⁴ Оригинално заглавие на български език: СЪВМЕСТНО УПРАВЛЕНИЕ-СЪЩНОСТ, ПРЕДИМСТВА И НЕДОСТАТЪЦИ

⁵Defining Co-management: Levels of Collaboration in Fisheries Management, https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/25464/SeidGreen_washington_02500_12828.pdf?sequence=1, достъпно на 21.04.2018 г.

⁶ Fisheries co-management, https://en.wikipedia.org/wiki/Fisheries_co-management, достъпно на 21.04.2018 г.

- Да бъдат анализирани основните предимства и недостатъци на съвместното управление.
- Да бъдат формулирани конкретни изводи.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Дефиниции и особености на съвместно управление

Основите на съвместното управление произтичат от опита за подобряване на ефективността в управлението на рибарството. Факт е, че голяма част от водните ресурси в наши дни са застрашени да бъдат или вече са изчерпани, а подходът „отгоре надолу“, използван при управлението на рибарството не води до успешни резултати. Причините за това се крият от една страна в несъответствието между целите, заложените в нормативните уредби, разработени от законодателните органи (например намаляването на общия допустим улов или улова на единица площ) и целите на рибарската общност, а от друга страна липсата на подходящо образование сред представителите на общността. В резултат на това се наблюдава ситуация, при която рибарското общество често пренебрегва закона и продължава да оказва неблагоприятно въздействие, което от своя страна до голяма степен създава сериозни щети за световния океан.⁷ За да бъде разрешен този проблем и да се постигне по-висока степен на придържане към правилата, определени от правителството, възниква необходимостта рибарското общество да се включи в процеса на вземане на решения, т.е. да се премине към прилагане принципите на съвместното управление. Благодарение на него отговорността за ресурса започва да се споделя между различните групи участници, както в общността, така и в правителството, тъй като те участват в цялостния процес по вземане, внедряване и прилагане на решения.

В много от разработките на изследователите, работещи по проблемите на съвместното управление се посочва факта, че най-критичният аспект в концепцията е истинското споделяне на отговорността и властта за управлението на ресурсите между потребителите и правителството (Pomeroy and Berkes 1997; Sen и Nielsen 1996). Всички те акцентират, че „комениджмънтът обхваща различни споразумения за партньорства и степени на споделяне на властта“ (Pomeroy and Berkes 1997).⁸ В резултат на това съвместно управление се дефинира по различен начин. В настоящата разработка ще бъдат представени някои от тези формулировки.

Според Berkes (1991) съвместното управление е споделяне на власт и отговорност между правителството и местните потребители на ресурси.⁹

Singleton (1998) определя съвместното управление като: „Термин, даден на системи за управление, които съчетават държавен контрол с местен, децентрализиран процес на вземане на решения и отчетност и които в идеалния случай съчетават силните страни и смекчават слабостите на всеки един от тях“.¹⁰

Световната банка (1999) определи съвместното управление като: „споделяне на отговорностите, правата и задълженията между основните заинтересовани страни, по-специално местните общности и държавата; децентрализиран подход към вземането на равноправни решения от страна на местните потребители и държавата“. Това определение е илюстрирано на фигура 1.¹¹

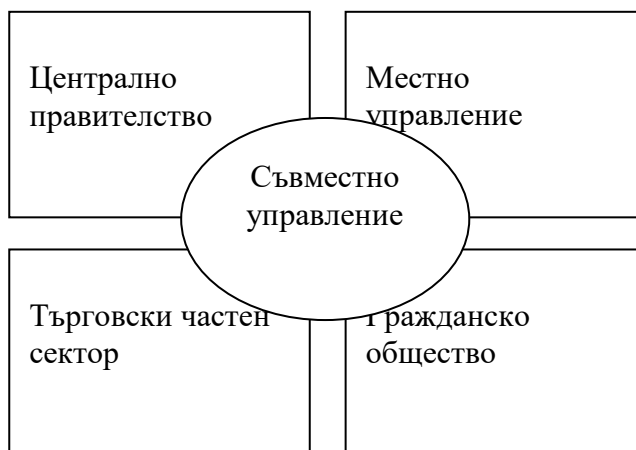
⁷ Fisheries co-management, https://en.wikipedia.org/wiki/Fisheries_co-management, достъпно на 21.04.2018 г.

⁸ Defining Co-management: Levels of Collaboration in Fisheries Management, https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/25464/SeidGreen_washington_02500_12828.pdf?sequence=1, достъпно на 21.04.2018 г.

⁹ Co-management: concepts and methodological implications, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.1374&rep=rep1&type=pdf>, достъпно на 21.04.2018 г.

¹⁰ Co-management: concepts and methodological implications, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.1374&rep=rep1&type=pdf>, достъпно на 21.04.2018 г.

¹¹ Co-management: concepts and methodological implications, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.1374&rep=rep1&type=pdf>, достъпно на 21.04.2018 г.

Фиг. 1 „Категории заинтересовани страни и съвместно управление”

Borrini и Feyerabend (2000) разглеждат съвместното управление като „ситуация, в която двама или повече участници преговарят, дефинират и гарантират помежду си справедливо споделяне на управленски функции, права и отговорности за дадена територия, площ или набор от природни ресурси“.¹²

Основавайки се на тези дефиниции може да се твърди, че съвместното управление е:¹³

- плуралистичен подход към управлението на природните ресурси, включващ различни партньори в различни роли, като крайните цели са опазване на околната среда, устойчиво използване на ресурсите и справедливо споделяне на ползите и отговорностите, свързани с тях.
- политически и културен процес за търсене на социална справедливост и демокрация в управлението на природните ресурси.
- процес, който се нуждае от някои основни условия за развитие, сред които: пълен достъп до информация за релевантни въпроси и възможности; свобода за създаване на недискриминационна социална среда, в която партньорите да се договарят; доверие при спазването на споразумения и други.
- Израз на зряло общество, което разбира, че няма "уникални и обективни" решения за управление на природните ресурси, а по-скоро множество различни варианти, които са съвместими както с местни познания, така и с научни доказателства.

Необходимо е да се подчертае, че съвместното управление е различно от управлението на общността, тъй като правителството играе важна роля в процеса на вземане на решения. В управлението на общността законите като цяло не се прилагат като правителствени закони, а по-скоро като общностно ръководство и рамка, което може да затрудни наказателното преследване. При съвместното управление потребителската група и правителството разработват заедно закони и регламенти и работят за тяхното прилагане. Следователно, ако управлението в общността е част от националното законодателство или от планове за развитие, то се класифицира като съвместно управление.¹⁴

Видове съвместно управление

¹² Co-management: concepts and methodological implications, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.1374&rep=rep1&type=pdf>, достъпно на 21.04.2018 г.

¹³Co-management of Natural Resources, https://conservation-development.net/rsFiles/Datei/CoManagement_English_Auflage2.pdf, достъпно на 21.04.2018 г.

¹⁴ Fisheries co-management, https://en.wikipedia.org/wiki/Fisheries_co-management, достъпно на 21.04.2018 г.

Разглеждайки ко-мениджмънта от различни гледни точки теоретиците в областта са формулирали множество класификации. По-долу ще бъдат представени две от тях.

В зависимост *от степента на участие* между правителството и общността са установени четири различни вида съвместно управление:¹⁵

- Разпоредително съвместно управление - характеризира се с инструктивното управление отгоре-надолу от правителството към заинтересованите общности по отношение на това какви закони и политики трябва да следват. Информацията се споделя само с общността към края на процеса на планиране.
- Консултативно съвместно управление - правителството се консултира с общността чрез публични изслушвания или консултативни съвети. Потребителите насочват правителството към извеждане и формулиране на определени решения. Важен момент, който трябва да се отбележи тук е фактът, че от правителството не се изисква да внедрява конкретни предложения или политики. В някои случаи консултацията може да се разглежда като символичен жест, а не като ангажимент, който правителството задължително трябва да изпълни.
- Кооперативно съвместно управление - до известна степен се осъществява съвместно управление на ресурса от правителството и потребителската група. Отговорността се споделя от двете страни. Някои области - например правила за достъп, могат да бъдат отговорност на потребителската група.
- Информативно съвместно управление - потребителската група взема всички решения и информира правителството за тях.

Според *аспектите на неговото приложение* съвместно управление се разграничава на следните видове:¹⁶

- **Споделена власт** - в повечето страни управлението на ресурсите попада под юрисдикцията на централното или държавното управление, но може да има договорености за споделяне на власт и отговорност с потребителите. Мерките за споделяне на властта могат да се използват като критерии за оценка на успеха (Kruse, 1998).
- **Институционално изграждане** - този вид съвместно управление се развива спонтанно, чрез обратна връзка или чрез идентифициране на подходящи местни институции и извеждане на силните им страни или откриване на нови институции.
- **Доверие и социален капитал** - тук акцентът пада върху доверието, което се изгражда между страните. То се приема като определящ фактор за успеха на съвместното управление и изграждането на добри взаимоотношения между заинтересованите страни.
- **Процесно развитие** - споразуменията, резултат от съвместното управление се развиват с течение на времето. В рамките на този период правителството и общността по формален или неформален начин споделят или делегират права и отговорности като част от дейностите протичат извън обширните обсъждания и преговори.
- **Решаване на проблеми** - съвместното управление предполага решаването на проблеми чрез генериране на различни алтернативи и избор на най-подходящата.

¹⁵ Fisheries co-management, https://en.wikipedia.org/wiki/Fisheries_co-management, достъпно на 21.04.2018 г.

¹⁶ Evolution of co-management: Role of knowledge generation, bridging organizations and social learning, http://forestpolicy.org/wp-content/uploads/2010/11/berkes_2009_adaptive-co-management.pdf, достъпно на 21.04.2018 г.

Резултатите от него се постигат на база протичането на множество съвместни процеси с цел установяване на консенсус между заинтересованите страни.

- **Управление** - съвместното управление се основава на управленските подходи, фокусирани върху хората, при които отговорността е споделена между партньорите.

Към тези пет аспекта на съ-управление могат да бъдат разгледани още два такива, като например съвместно управление като иновация (Kofinas, 2007) и като разрешаване на конфликти (McCaу, 2002).¹⁷

Предимства и недостатъци на съвместното управление:

От всичко представено по-горе може да бъде обобщено, че съвместното управление е логичен подход към решаването на ресурсни проблеми в управлението чрез партньорство, което е от съществено значение, защото местните потребители трудно могат да управляват природните ресурси сами в сложния съвременен свят.

Предимства от приложението на концепцията съвместно управление са:¹⁸

- **Разпределение на задачите** - Съвместното управление притежава разнообразие от различни възможности и сравнителни предимства, произтичащи от огромния обем натрупани знания и умения в процеса на неговото осъществяване. Това превръща комениджмънта в ефективно средство за управление на системи както с малки, така и с големи мащаби.
- **Обмен на ресурси** - С помощта на съвместното управление се постига симбиоза при осигуряване на необходимите ресурси за отделните заинтересовани страни в екосистемата. Например потребителските групи могат да получат нужните им видове ресурси (например: технологии, научни познания и голям обем от необходима информация), които не могат да си осигурят самостоятелно, като в замяна предоставят на правителството информация, свързана с тяхното състояние, до която то няма директен достъп.
- **Свързване на различни типове и нива от организацията** - съвместното управление е средство за свързване на различни видове организации. Съ-управлението е процес, чрез който представители от различни нива на организации и видове организации координират своите дейности във връзка със специфична област или ресурсна система.
- **Намаляване на транзакционните разходи** - Транзакционните разходи са разходите за измерване на това, което води до промяна чрез прилагане на споразумения, постигнати в резултат на съвместното управление. Тези разходи се разделят на дългосрочни и краткосрочни.
- **Споделяне на риска** - съвместното управление е предпоставка да се постигат компромисни решения, които намаляват рисковете за отделните заинтересовани страни в екосистемата. Например много селски и местни общности са склонни да диверсифицират дейността си по отношение отглеждането на разнообразие от култури, което е мярка предложена от правителствата, но подкрепена от тях. Това води до едновременно поддържане на биоразнообразието и балансирано разпределение на рисковете във времето и териториално отношение за тези потребителски общности.

¹⁷ Evolution of co-management: Role of knowledge generation, bridging organizations and social learning, http://forestpolicy.org/wp-content/uploads/2010/11/berkes_2009_adaptive-co-management.pdf, достъпно на 21.04.2018 г.

¹⁸ Co-management: concepts and methodological implications, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.1374&rep=rep1&type=pdf>, достъпно на 21.04.2018 г.

- **Механизми за разрешаване на конфликти, споделяне на властта** – системите за съвместно управление могат да функционират като средство за разрешаване на конфликти между общността на ползвателите на местните ресурси и държавата. Наред с така представените по-горе предимства на ко-мениджмънта могат да се посочат и някои негови **недостатъци**. Между тях се нареждат:¹⁹
- **Пораждане на конфликтни възгледи, икономически и природозащитни проблеми**, свързани с отделни заинтересовани страни, включени в екосистемата.
- **Времеемкост на приложението** - съвместното управление изисква време, за проучвания и изграждане на доверие в общността.
- **Недостатъчна компетентност по различни въпроси от страна на отделни представители на общността** - образованието на общността често е необходимо, за да могат да се вземат по-информирани решения, а в някои случаи се наблюдават ситуации, при които участниците в процеса на вземане на решения не притежават нужните за това знания, умения и компетенции.
- **Възникване на комуникационни бариери, свързани с използването на различни нива на терминологично ползване на езика** - това би довело до затруднена комуникация между участниците в съвместното управление, което от своя страна е предпоставка за липса на важна информация.
- **Приемането на определени закони и политики като резултат от съвместното управление може да породви недоволство** у някои от заинтересованите страни, тъй като се засягат техни персонални интереси.
- **Затрудняване на дългосрочната устойчивост**, тъй като този вид управление изисква постоянна комуникация между правителството и общността и усилия.
- **Участието на трети страни, като неправителствени организации (НПО) или студентски групи, често е съществена част** от успешното съвместно управление, поради което липсата им би довела до затруднения.

ИЗВОДИ

В настоящия доклад бе направен задълбочен теоретичен обзор въз основа, на който могат да се изведат следните конкретни изводи:

- Съвместното управление е концепция за управлението на природните ресурси и предлага както нормативни, така и обективни ползи за правителството и общността.
- Съществуват различни виждания и дефиниции за ко-мениджмънта, които определят неговата важност.
- Съвместното управление е представено в две основни класификации-в зависимост от степента на участие между правителството и общността и според аспектите на неговото приложение.
- Приложението на концепцията на съвместното управление предоставя редица предимства за заинтересованите страни. Към тях се отнасят: разпределение на задачите, обмен на ресурси, свързване на различни типове и нива от организацията, споделяне на риска и други.
- Наред с предимствата от приложението на подхода, при него се срещат следните недостатъци-времеемкост на приложението, недостатъчна компетентност по различни въпроси от страна на отделни представители на общността, възникване на комуникационни бариери, свързани с използването на различни нива на терминологично ползване на езика и други.

¹⁹ Fisheries co-management, https://en.wikipedia.org/wiki/Fisheries_co-management, достъпно на 21.04.2018 г.

REFERENCES

Co-management of Natural Resources,

https://conservation-development.net/rsFiles/Datei/CoManagement_English_Auflage2.pdf

(Accessed on 21.04.2018).

Co-management: concepts and methodological implications,

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.1374&rep=rep1&type=pdf>

(Accessed on 21.04.2018).

Co-management: concepts and methodological implications,

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301479705000101> (Accessed on 21.04.2018).

Defining Co-management: Levels of Collaboration in Fisheries Management,

https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/25464/SeidGreen_washington_0250O_12828.pdf?sequence=1 (Accessed on 21.04.2018).

Evolution of co-management: Role of knowledge generation, bridging organizations and social learning, http://forestpolicypub.com/wp-content/uploads/2010/11/berkes_2009_adaptive-co-management.pdf (Accessed on 21.04.2018).

Fisheries co-management, https://en.wikipedia.org/wiki/Fisheries_co-management (Accessed on 21.04.2018).

THE FOREST FUND OF BULGARIA AS OBJECT OF CO-MANAGEMENT²⁰

Gabriela Nenova
Tel: 0883 313 599
E-mail: gabi_4230@abv.bg

Mariya Petkova
Tel: 0883 462 849
E-mail: mariapetkova1412@abv.bg

Abstract: Bulgaria is among the countries with the largest number of forests in Europe. The destruction of the Bulgarian forest is among the most significant environmental problems. For this reason, the report mentions the most important reasons showing and demonstrating the meaning and importance of trees for humans and the environment. One of the first steps to solving the problem of forest felling in the country is undertaken by the World Wildlife Fund, which aims to change the attitudes that the forest is only a source of wood. At the same time, another possible option for achieving the desired results with regard to the problem under consideration, namely the co-management approach, through which it is possible to make progress on this serious environmental problem.

Keywords: forest, Bulgaria, forest felling, environmental problem, co-management.

ВЪВЕДЕНИЕ

В днешно време голяма част от горите на света стават обект на изсичане. Всяка година все повече гори са изсичани от дървосекачите за производството на дървесина и гориво. Но така човечеството не си дава сметка, че по този начин унищожава околната среда и създава много проблеми.²¹

Сред най-сериозните екологични проблеми българите смятат на първо място изсичането на горите, а след това липсата на залесяване, умишлените палежи, замърсяването на въздуха, незаконните сметища, липсата на достатъчно екологично съзнание у хората.

Дърветата са част от майката природа и играят важна роля за живота на планетата, затова хората не трябва да се отнасят по такъв жесток начин към тях, а трябва да се стремят да бъдат запазвани. Чрез изсичането им се намаляват източниците на кислород и вода, защото те са основен източник на въздуха, който хората и останалите живи същества дишат. Факт е също така, че дърветата са също толкова важни и за водата, с която се черпи енергия. Благодарение на тях пречиствателните станции пречистват питейната вода. Освен това те имат голямо значение за кръговрата на водата и осигуряват дъждовете, които напояват почвата. От друга страна горите имат голямо значение за животинския и растителния свят, защото като се унищожават горите така изчезват местните видове животни и загиват много растения.²²

Целта на настоящия доклад е да бъде разгледан един от основните екологични проблеми в България, законите, мерките и инициативите за предотвратяването на изсичането на горите и да се предложи евентуално възможно решение на проблема.

Задачите са:

- Да бъдат разгледани причините, доказващи важността на дърветата.
- Да бъде разгледан основния екологичен проблем в България-значителното намаляване на размера на горите и действията предприемани от страна на държавата и ЕС.

²⁰ Оригинално заглавие на български език: ГОРСКИЯ ФОНД НА БЪЛГАРИЯ КАТО ОБЕКТ НА СЪВМЕСТНО УПРАВЛЕНИЕ

²¹Изсичането на горите, <http://activefuture.org/index.php/2015/07/19/izsichane-na-gorite/74/>, достъпно на 21.04.2018 г.

²²Изсичането на горите, <http://activefuture.org/index.php/2015/07/19/izsichane-na-gorite/74/>, достъпно на 21.04.2018 г.

- Да се разгледа Световния фонд за дива природа-инициатор в разрешаването на проблема с изсичването на горите в световен и национален аспект.
- Да бъдат изведени конкретни изводи.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Седемнадесет причини, доказващи важноста на дърветата

Изсичането на горите в България е сериозен екологичен проблем, загатнат накратко във въведението. Чрез изсичането на дърветата се намаляват източниците на кислород и вода, защото дърветата са основен източник на въздуха, който хората и останалите живи същества дишат. Също така, дърветата са важни и за водата, с която се черпи енергия. Освен това те имат голямо значение за кръговрата на водата и осигуряват дъждовете, които напояват почвата. От друга страна, горите имат голямо значение за животинския и растителния свят.

Именно поради тези причини ще посочим 17 факта, доказващи важноста на дърветата:²³

- Те охлаждат атмосферата, имат корени с дълбочина до 60 метра и извличайки подпочвените води, с температура от 10-12 градуса, я издигат нагоре и изпаряват през листата си, с което охлаждат атмосферата-носят хлад от земните недра.
- Дърветата понижават нивото на подпочвените води, с което намаляват влагата, например в основите на градските сгради. Също така намаляват преовлажняването на земеделските земи. Това става с помощта на същите тези до 60 м. дълбоки корени, по които водата прониква надълбоко, като по тръби. Ако няма дървета, водата ще остане в повърхностния почвен слой.
- Дърветата задържат почвата, не само като намаляват отнасянето ѝ, чрез задържането на водата, но и спират вятъра, което отново запазва почвата, а също така намаляват силата на падащите водни капки, което ограничава разрушителното действие върху почвата.
- Дърветата изсушават почвата, чрез нуждата им от вода.
- Те осигуряват сянка, с което намаляват жегата.
- Дърветата задържат въглерода от въздуха, с което намаляват парниковите газове и намаляват температурата в глобален мащаб.
- Намаляват силата на вятъра, с което спомагат и за задържане на снеговете.
- Те имат шумоизолационен ефект в градовете.
- Те са дом за много видове животни, основно птици и насекоми, но също така бозайници (катерици, белки, златки).
- Дърветата осигуряват красота на градовете с тяхната зеленина, цветове, форма на короните и прохладата.
- Те са основен източник на нектар и прашец за пчелите, също така на смола, разбира се дървесина и други ценни продукти.
- Една от основните им функции е осигуряване на плодове.
- Виреят на места, където не расте дори и трева, като например скалисти хълмове и върхове. Планините са абсолютно непригодни за земеделие, но са подходящи за дървета. Затова те не са конкурент на земеделието, а напротив-подкрепят го чрез осигуряване на постоянен дебит в реките.

²³Za darvetata i prirodata, <http://darvetata.blogspot.bg/2013/09/darvetata-12-prichini-zasto-sa-vajni-za-gradovete.html>, dostapno na 21.04.2018 g.

- Създават валежи като извличат влагата от почвата и подпочвените води до 60 м. дълбочина и през листата я изпаряват. Така се създава влажен въздух. През май и юни слънцето напича. Този влажен въздух се затопля от слънцето и се издига нагоре и настрани (по хълмовете и планините), срещайки студения горен въздух, при което кондензира и следобяд се развива купесто-дъждовна облачност и силни валежи. Ако ги нямаше дърветата, тези валежи нямаше да ги има и то на локално ниво, няма общо с някой циклон или влияние от атлантическия океан.
- Гората има огромна водозадържаща стойност. Без нея реките нямаше да имат настоящия си сезонен режим, а щеше да са поройни, поради което не само, че нямаше да има питейна вода и вода за напояване, но и щеше да има наводнения, каквито България не е виждала. Доброто земеделие в България се дължи в голяма степен на залесените планини около равнините и котловините.
- Създават кислород, без който животът на земята би бил немислим.
- Предпазват почвата от ерозия. Основната грешка на хората, е че садят дървета, на които не могат да помогнат с поливки през първата година. Нужно е дървото да е максимално голямо, с максимално дълбоки корени, за да оцелее.
- Те са източник на лекарства-билки, корени-естествени лекове за много болести.

Намаляване на горския фонд на България-основен екологичен проблем-причини и решения за регулиране на проблема от страна на държавата и Европейският съюз

Легалното и нелегално изсичане на горите в България представлява сериозен проблем за българската природа. Направено е представително проучване, изготвено по поръчка на Оперативна програма „Опазване на околната среда“ 2014-2020 и се открива, че сред най-сериозните екологични проблеми българите смятат на първо място изсичането на горите, липсата на залесяване, умишлените палежи, замърсяването на въздуха, незаконните сметища, липсата на достатъчно екологично съзнание у хората.²⁴

Сеч в горските територии могат да извършват само лица, които имат удостоверение за частна лесовъдска практика и имат изрично писмено позволение за сеч. То се издава от директора на съответното държавно горско стопанство за държавните горски територии, съответно от оправомощено от кмета на общината длъжностно лице – за общинските горски територии.²⁵

Основните закононарушения в България са изсичане на дърва за огрев, за промишлена дървесина, сечи за създаване на ски курорти, нелегална търговия с дърва, умишлени пожари и преватизация на горски пространства от фирми.

Ползването на дървесина от държавните и общински горски територии е възмездно. Държавата осъществява социално подпомагане на лицата, чиито доходи, според утвърдени от нея критерии са, недостатъчни за осигуряване на отопление през отоплителния сезон.²⁶

Немалка част от вековните гори в България са оцелели до днес благодарение на много български лесовъди, учени, природозащитници и представители на туристическите и ловни организации, които са положили усилия да защитят най-забележителните вековни гори в резерватите и национални паркове на България. Друга част от вековните гори са се запазили в недостъпни планински басейни и някои вододайни зони.²⁷

Днес опазването на вековните гори и свързаното с тях биологично разнообразие е поставено като приоритетна цел в редица международни политически инициативи, по които България е страна, като например Министерската конференция за опазване на горите в Европа

²⁴Izsichaneto na gorite e seriozen ekologichen problem za Balgariya, <http://activefuture.org/index.php/2018/01/03/izsichane-na-gorite-ekologichen-problem/>, dostapno na 21.04.2018 g.

²⁵Za kakvo se izpolzvat izsechenite darveta i kakvo e zabraneno?, <https://pravatami.bg/10518>, dostapno na 21.04.2018 g.

²⁶Za kakvo se izpolzvat izsechenite darveta i kakvo e zabraneno?, <https://pravatami.bg/10518>, dostapno na 21.04.2018 g.

²⁷Kak da spasim vekovnite gori, http://www.wwf.bg/get_involved/oldforests/save/, dostapno na 21.04.2018 g.

от 1993 г., Общоевропейската стратегия за биологичното разнообразие и ландшафта, приет на Министерската конференция "Околна среда за Европа" през 1995 г., както и в Плана за действие за горите в Европа на Европейската комисия от 2006 година.²⁸

На национално ниво възможност за спасяването на вековните гори предоставят законови инструменти като директивите на Европейския съюз за опазване на природните местообитания и за опазване на дивите птици, транспонирани в Закона за биологичното разнообразие и Закона за горите. Въз основа на тези закони, през 2011 г. в България е одобрена специална система от режими за устойчиво управление на горите в Натура 2000, където е включено изискване поне 10% от територията на всяко горско местообитание да бъде отделена за осигуряване на гори във фаза на старост, за да се постигне благоприятно природозащитно състояние на конкретното природно местообитание и свързаните с него видове.²⁹

Закона за горите урежда отношенията, свързани със собствеността и стопанисването-управлението, възпроизводството, ползването и опазването на горите в Република България. Целта на закона е съхраняването на българските гори като национално богатство - основен средообразуващ фактор, чрез възпроизводството и устойчивото им развитие и многоцелевото ползване в интерес на собствениците и обществото.³⁰

До най-ефективно опазване на вековните гори се очаква да доведе вече предприетото от държавата определяне на зони за опазване на гори във фаза на старост върху не по-малко от 10% от площта на естествените гори в Натура 2000. Така определените зони трябва бъдат отразени в плановете на горските стопанства и в заповедите за обявяване на защитените зони от Натура 2000, с което ще се гарантира, че вековните гори няма да бъдат изсичани.³¹

„Натура 2000“ е екологична система от защитени зони в Европейския съюз. Основава се на 2 акта на ЕС: Директивата за птиците от 1979 година и Директивата за местообитанията (хабитатите) от 1992 година. Включва и природни резервати, където е изключена всякаква човешка дейност, но също така включва и частна собственост.³²

По оперативна програма „Опазване на околната среда“ се финансира мярка 8.1 „Залесяване и създаване на горски масиви – разходи за създаване“.³³

Тъй като дърветата са белите дробове на България решението е, да се пази това, което е останало от горите, да се залесят повторно обезлесените райони. За тези цели е необходима и силна държава. На много места, в това число и в България, определено липсват адекватни държавни структури, капитал и воля за справяне с проблемите.

Изсичането на горите е сериозен проблем в България, който може да бъде решен ако се приложат принципите на съвместното управление.

Световен фонд за дива природа - инициатор в разрешаването на проблема с изсичането на горите в световен и национален аспект

WWF е създаден от британски природозащитници и хора на бизнеса. Всичко започва през 1960 г., когато сър Джулиън Хъксли, известен британски биолог и първи директор на ЮНЕСКО, посещава Източна Африка, за да посъветва организацията на ООН за култура как да опазват биоразнообразието в района. При завръщането си в Лондон, той публикува няколко статии във вестник „Обзорър“, в който предупреждава британското общество, че скоростта, с която се разрушават хабитати и се изстребват животни е толкова висока, че в следващите 20 години ще изчезне напълно по-голямата част от дивата природа на Източна Африка.

²⁸Kak da spasim vekovnite gori, http://www.wwf.bg/get_involved/oldforests/save/, dostapno na 21.04.2018 g.

²⁹Kak da spasim vekovnite gori, http://www.wwf.bg/get_involved/oldforests/save/, dostapno na 21.04.2018 g.

³⁰Zakon za gorite, <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135721295>, dostapno na 21.04.2018 g.

³¹Polovina ot vekovnite gori na Balgariya sa pod zaplaha ot izsichane, <http://www.wwf.bg/?254294/old-growth-forests-threatened-by-loggings>, dostapno na 21.04.2018 g.

³²Natura 2000, https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_2000, dostapno na 21.04.2018 g.

³³Myarka 8.1. Zalesyavane i sazdavane na gorski masivi – razhodi za sazdavane, <https://evroprogrami.com/finansirashti-programi/razvitie-na-selskite-rayoni/predstoyashti-programi/izprati-na-priyatel-printiraj-spodeli/>, dostapno na 21.04.2018 g.

Бизнесменът Виктор Столян прочита статиите и предлага подкрепата си, за да се наберат средства за разрешаването на проблема.³⁴

Сър Джулиън Хъксли посреща това предложение с ентузиазъм и решава да създаде неправителствена организация заедно с Макс Никълсън - еколог и генерален директор на британска организация за опазване на природата, Питър Скот - основател на тръста Уайлдфаул, и Ги Монфо - директор на голяма международна рекламна агенция. След няколко месеца, на 11 септември 1961 г., WWF е официално основана и регистрирана като благотворителна организация, базирана в Швейцария.³⁵

За почти пет десетилетия WWF се превръща в една от най-големите и най-уважавани независими природозащитни организации в света. От 1985 г. насам WWF е инвестирала над 1,165 милиарда долара в повече от 11 хиляди проекта в 130 държави. Всичко това е част от кампанията да се спре нарастващото влошаване на околната среда на планетата и да се помогне на човека да живее в хармония с природата.³⁶

Основните посоки, в които работи WWF, са промените в климата, горите, сладководните басейни, океаните и бреговете, растителните и животинските видове и токсичните вещества.³⁷

През 2006 г. WWF създаде регистрирана организация в България. Страната има дълъг участък от световно значимата река Дунав, както и колекция от други природни съкровища, като редките гори в Странджа планина. WWF е активна в България от началото на 90-те години на миналия век. Дейностите за запазване първоначално са фокусирани върху Дунав и неговите притоци, но оттогава са се превърнали в всеобхватна програма, включваща работа по опазването на горите и устойчивото стопанисване на горите, защитените територии, сладководните води, селското стопанство и развитието на селските райони.³⁸

Днес вековните гори заемат площ не повече от 150 000 хектара, или около 4% от всички гори в страната. WWF България идентифицира и картира най-ценните вековни гори извън защитените територии в Западна и Източна Стара планина, Западни Родопи и Средна гора. Установено е, че само 1/5 (ок. 21 000 ха) от изследваните гори все още притежават характеристики на вековни. Горите в природни и национални паркове не са в безопасност, като се предприемат мерки за приемане на нови планове за управление на Пирин, Рила и Витоша да се отвори вратата към нови сечи в най-дивите части на планините, за да се удовлетворят съмнителни икономически интереси.³⁹

По данни на www.wwf.bg само 4% от българските гори са неповлияни от човешка дейност.

Над 50% от последните вековни гори в страната не попадат в защитени територии, обявяват представители на WWF. Това означава, че те не се ползват с висока степен на закрила и във всеки момент могат да бъдат унищожени.⁴⁰

WWF по своя инициатива създават интерактивна карта, в която може да се следи в кои територии има разрешително за сечи. По-голямата част от заплахите и проблемите в българските гори произлизат от човешкия фактор. Умишленото недостатъчно финансиране на държавните горски стопанства и политическите назначения с цел прикриване на лоши практики водят до днешното състояние на сектора.⁴¹

Съвместно с държавните институции WWF е разработила редица финансови и административни мерки за защитата на вековните гори. WWF е и една малка част от целия

³⁴Istoriyata na WWF, http://www.wwf.bg/about_wwf/history/, dostapno na 21.04.2018 g.

³⁵Istoriyata na WWF, http://www.wwf.bg/about_wwf/history/, dostapno na 21.04.2018 g.

³⁶Istoriyata na WWF, http://www.wwf.bg/about_wwf/history/, dostapno na 21.04.2018 g.

³⁷Istoriyata na WWF, http://www.wwf.bg/about_wwf/history/, dostapno na 21.04.2018 g.

³⁸WWF in Bulgaria, http://www.wwf.bg/about_wwf/wwf_in_bulgaria/, dostapno na 21.04.2018 g.

³⁹Polovinata ot vekovnite gori na Balgariya sa pod zaplaha ot izsichane, <http://www.wwf.bg/?254294/old-growth-forests-threatened-by-loggings>, dostapno na 21.04.2018 g.

⁴⁰Polovinata ot vekovnite gori na Balgariya sa pod zaplaha ot izsichane, <http://www.wwf.bg/?254294/old-growth-forests-threatened-by-loggings>, dostapno na 21.04.2018 g.

⁴¹Izsichaneto na gorite e seriozen ekologichen problem za Balgariya, <http://activefuture.org/index.php/2018/01/03/izsichane-na-gorite-ekologichen-problem/>, dostapno na 21.04.2018 g.

процес на проучване и опазване на вековните гори, започнат от Института за гората. Държавата също полага неимоверни усилия, за да го институционализира.⁴²

Опазването на вековните гори от изсичане ще възстанови доверието на широката общественост в държавата и работещите в горския сектор, като отговорни за устойчивото ползване на горските ресурси като най-важно национално богатство. Голямото значение на вековните гори за съхраняване на биоразнообразието и за поддържане на важни екосистемни услуги изисква специално внимание от страна на държавата и научната общност.⁴³

Спасяването на вековните гори в България и запазването им като природно наследство за бъдещите поколения зависи от всеки един човек и от волята как да бъдат управлявани българските гори. За постигането на тези цели WWF вече 15 години подпомага прилагането на независима и надеждна горска сертификация в България, която е доказан инструмент в световната практика за стимулиране на отговорното управление на горските ресурси и опазването на биологичното разнообразие.⁴⁴

Не на последно място Световният фонд за дива природа има за цел да промени нагласите, че гората е само източник на дървесина, след като тя опазва водата, която пием, пречиства въздуха, спира ерозията и свлачищата, дава убежище на 43 световно застрашени вида растения и животни, ограничава промените в климата, а също така е източник на вода, въздух, дом за много редки растения и животни и място за отдих и почивка.⁴⁵

Става ясно, че има организации, които се занимават с опазването на горите в България но това не е достатъчно. Необходимо е правителството, потребителите на този така ценен ресурс и обществото да работят заедно и да се борят да спасят и запазят горския фонд на България, като паралелно с това се защитят персоналните интереси на всички заинтересовани страни в екосистемата. Поради тази причина авторите на настоящата разработка смятат, че един от основните възможни варианти за решаване на този сериозен екологичен проблем в България е прилагането на инструментите на една съвременна концепция за управление, каквато е ко-мениджмънта. Чрез така нареченото съвместно управление всички заинтересовани страни могат да се включат в процеса на разработване и прилагане на нови, адаптирани към отделните потребности закони и решения относно този проблем, като след това всеки един от участниците в съвместното управление е по-склонен да се съобразява и да гарантира тяхното спазване, от което произтича и резултатността от неговото приложение. Благодарение на него отговорността за ресурса ще започне да се споделя между различните групи участници, както в общността, така и в правителството, тъй като те участват в цялостния процес по вземане, внедряване и прилагане на решения и по този начин ще се избегне един друг основен проблем, свързан с незачитането на мненията на част от страните.

Други предимства, които могат да получат заинтересованите страни при прилагане на принципите на ко-мениджмънта са свързани с: възможността да си разпределят задачите и всеки един член да участва във вземането на решения; ефективното използване на всички ресурси; възможността заинтересованите страни да координират своите действия; възможността да се зачитат интересите на всички участници и да се удовлетворят потребностите на всеки един от тях и редица други подобни предимства.

Недостатъците, които съпровождат прилагането на ко-мениджмънта, но следва да бъде съблюдавано тяхното избягване или минимизиране са най – различни, като например: пораждање на конфликти между участниците; изразходване на много време при прилагането на този процес; недостатъчната компетентност на част от участниците, която обаче може да бъде решена именно чрез разпределението на задачите и всеки участник може да извършва

⁴²Polovinata ot vekovnite gori na Balgariya sa pod zaplaha ot izsichane, <http://www.wwf.bg/?254294/old-growth-forests-threatened-by-loggings>, dostapno na 21.04.2018 g.

⁴³Polovinata ot vekovnite gori na Balgariya sa pod zaplaha ot izsichane, <http://www.wwf.bg/?254294/old-growth-forests-threatened-by-loggings>, dostapno na 21.04.2018 g.

⁴⁴Kak da spasim vekovnite gori, http://www.wwf.bg/get_involved/oldforests/save/, dostapno na 21.04.2018 g.

⁴⁵WWF startira natsionalna kampaniya za opazvane gorite v Balgariya, <http://www.wwf.bg/?176601/wwfpetitionforestbulgaria>, dostapno na 21.04.2018 g.

действия, за които има необходимите знания и умения; възникване на комуникационни бариери между правителството и общността и други.

ИЗВОДИ

Въз основа на доклада се установи, че изсичането на горите е най-сериозният проблем на българската природа. Могат да се формулират следните конкретни изводи:

- Една голяма част от проблемите и заплахите пред българските гори произлизат от недалновидното управление на горските ресурси.
- Световния фонд за дива природа е един от инициаторите в разрешаването на проблема с изсичането на горите в световен и национален аспект.
- Съвместното управление е един от инструментите, който може да се използва за решаването на този сериозен проблем в България, свързан с изсичането на горите. Чрез ко-менеджмънта ще се постигне балансираност между правителството и общността, а това ще помогне за постигане на съвместни решения, също така ще се вземат под внимание мненията и желанията на всички заинтересовани страни. Разгледани са неговите предимства както и недостатъците, които трябва да бъдат избягвани или минимизирани.

REFERENCES

- Natura 2000 (*Оригинално заглавие:* Натура 2000), https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_2000 (Accessed on 21.04.2018).
- Istoriyata na WWF (*Оригинално заглавие:* Историята на WWF), http://www.wwf.bg/about_wwf/history/ (Accessed on 21.04.2018).
- Izsichaneto na gorite e seriozen ekologichen problem za Balgariya (*Оригинално заглавие:* Изсичането на горите е сериозен екологичен проблем за България), <http://activefuture.org/index.php/2018/01/03/izsichane-na-gorite-ekologichen-problem/> (Accessed on 21.04.2018).
- Izsichaneto na gorite (*Оригинално заглавие:* Изсичането на горите), <http://activefuture.org/index.php/2015/07/19/izsichane-na-gorite/74/> (Accessed on 21.04.2018).
- Kak da spasim vekovnite gori (*Оригинално заглавие:* Как да спасим вековните гори), http://www.wwf.bg/get_involved/oldforests/save/ (Accessed on 21.04.2018).
- Myarka 8.1. Zalesyavane i sazdavane na gorski masivi – razhodi za sazdavane (*Оригинално заглавие:* Мярка 8.1. Залесяване и създаване на горски масиви – разходи за създаване), <https://evroprogrami.com/finansirashti-programi/razvitie-na-selskite-rayoni/predstoyashti-programi/izprati-na-priyatel-printiraj-spodeli/> (Accessed on 21.04.2018).
- Polovinata ot vekovnite gori na Balgariya sa pod zaplaha ot izsichane (*Оригинално заглавие:* Половината от вековните гори на България са под заплахата от изсичане), <http://www.wwf.bg/?254294/old-growth-forests-threatened-by-loggings> (Accessed on 21.04.2018).
- WWF in Bulgaria, http://www.wwf.bg/about_wwf/wwf_in_bulgaria/ (Accessed on 21.04.2018).
- WWF startira natsionalna kampaniya za opazvane gorite v Balgariya (*Оригинално заглавие:* WWF стартира национална кампания за опазване горите в България), <http://www.wwf.bg/?176601/wwfpetitionforestbulgaria> (Accessed on 21.04.2018).
- Za darvetata i prirodata (*Оригинално заглавие:* За дърветата и природата), <http://darvetata.blogspot.bg/2013/09/darvetata-12-prichini-zasto-sa-vajni-za-gradovete.html> (Accessed on 21.04.2018).
- Za kakvo se izpolzvat izsechenite darveta i kakvo e zabraneno? (*Оригинално заглавие:* За какво се използват изсечените дървета и какво е забранено?), <https://pravatami.bg/10518> (Accessed on 21.04.2018).
- Zakon za gorite (*Оригинално заглавие:* Закон за горите), <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135721295> (Accessed on 21.04.2018).

THE CLOUD TECHNOLOGIES – A CONTEMPORARY VIEW AND POTENTIAL

Georgi Fishkin – Student

Faculty of Business and Management,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Tel.: +359 896 991078
E-mail: george_fishkin@abv.bg

Principale Assistant Prof. Miroslava Boneva, PhD

Department of Management and Business Development,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: +35982 888776
E-mail: mboneva@uni-ruse.bg

Abstract: *The present paper aims to turn your attention on cloud technology and discuss capability of this technology in favor of the mankind. For realization of this aims have assigned tasks, the implementation of which gives grounds for drawing conclusions on: purpose of cloud technologies; sample open source applications accessible to everyone, which provide the ability to create your own cloud; applications trends and potential for use in our everyday and using in business.*

Keywords: *Cloud technologies, Cloud computing, SaaS, PaaS, IaaS, XAMPP, open-source.*

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременния свят, свят на глобална електронна комуникация съществуват така наречените облачни технологии „Cloud technologies” или облачни изчисления „Cloud computing“, без дори човек да осъзнава, до каква степен са навлезли в неговото ежедневие. Реално погледнато почти всички устройства са свързани в една мрежа, като в основата на тази глобална мрежа е заложена облачната технология или позната още като взаимоотношения между сървър и клиент. За примери на облачна технология може да се посочат: електронна поща, социална мрежа, интернет банкиране или пък дори гласовите разговори през мобилните оператори или приложения. Докато се провеждат гласовите обаждания, неусетно се използват облачните технологии в лицето на мобилния оператор, свързващ два или повече клиента в гласова услуга.

Целта на настоящата разработка е да се дискутират облачните технологии в полза на човека, който е на свободна практика, предприемач или мениджър. За постигане на поставената цел е необходимо да бъдат изпълнени следните задачи: (1) да се представи същността и предназначението на облачните технологии; (2) да се посочат примери за общодостъпни приложения, генериращи собствен облак и (3) да се очертаят тенденциите и потенциала за приложение на облачните технологии в ежедневието и бизнеса.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Същност и предназначение на облачните технологии

Важно е да се уточни, че когато става дума за облак, не се има предвид облаците в небето, а се разбира система която се намира „някъде“, т.е. в тези системи пространството не е значим фактор, защото облакът може да представлява съвкупност от сървъри в полза на комуникационната услуга, в зависимост от това дали е платена или не. Например при телефонните разговори се заплаща договорена такса, а безплатна система, може да се състои от един хард диск на работен компютър, който е споделен в мрежата и е на разположение на много потребители, които могат да са в същото помещение или пък на друг континент. Погледнато под друг ъгъл, облачната технология е свързващият елемент между отделните

потребители и цялостната идея е да ги свързва, съхранява данни, оптимизира процеси или казано на кратко да помага на хората.

Съгласно терминологичния речник на специализираната медия CIO.BG (CIO, 2018): *Cloud computing* - „Облачен изчислителен модел“. Този модел предполага достъп до данни или услуги чрез Интернет. Услугите от *Cloud computing* се предлагат под различни наименования: „услуги по поискване“ (*on-demand services*), „облак от услуги“ (*cloud services*), *софтуер като услуга* (*Software-as-a-Service -SaaS*) и други.

Националният институт за стандартизация и технологии на САЩ дава следното определение за клауд компютинг: „Клауд компютингът е модел, който позволява при належаща нужда удобен мрежови достъп до общ масив от гъвкави и подлежащи на конфигуриране изчислителни ресурси (например мрежи, сървъри, сториджи, приложения и услуги), които могат бързо да бъдат доставени и пуснати в употреба с минимални управленски усилия или активност на доставчика на услуги.“ (Pixelmedia, 2012).

Таблица 1. Модели и видове облаци (Boneva, 2012)

Модели на облачни технологии	
Софтуер като услуга (SaaS)	при този модел наемателите на облака плащат за използването на определено софтуерно приложение, хоствано в облака
Инфраструктура като услуга (IaaS)	при този модел обект на наема са изчислителни ресурси: процесорно време, компютърна памет, networking (изчисления в мрежа), и т.н.
Платформа като услуга (PaaS)	при този модел наемателите на облака наемат както инфраструктура, така и софтуерни приложения, хоствани в облака, за да произвеждат на свой ред собствени приложения
Проявления на облаци	
Частен облак	инфраструктурата на облака се притежава или наема от една организация и се използва само и единствено от нея
Общностен облак	инфраструктурата на облака се споделя от няколко организации и служи за поддържането на специфична общност от потребители, които споделят обща мисия, обща политика, общи изисквания към информационната сигурност...
Публичен облак	инфраструктурата на облака се притежава от една организация, която продава „облачни“ услуги на широката аудитория
Хибриден облак	инфраструктурата на облака е съчетание на два или повече облаци (частен, общностен, публичен), които остават разграничими, въпреки че са свързани посредством стандартизирана или индивидуална, собствена технология

Облачните услуги могат да бъдат разделени в три основни големи категории, наречени още сервизни модели (Toshev, 2017).

- Infrastructure as a Service (IaaS) – инфраструктура като услуга

Това е най-основният сервизен модел в облака. По този начин гигантските технологични компании като Google и Amazon могат директно да дават под наем тонове компютърна инфраструктура на други компании и крайни клиенти. Един от най-добрите примери в случая е Google Drive, където индивидуалният потребител може с лекота да използва IaaS концепцията, за да записва файловете си в облака тотално безплатно или чрез платен план, позволяващ запис на по-големи обеми информация.

- Platform as a Service (PaaS) – платформа като услуга

Този модел е валиден за компаниите „продавачи“, предлагащи платформи за разработки на други компании, но според техните собствени привилегии и специални изисквания. Благодарение на този сервизен модел разработчиците на приложения няма нужда да се притесняват и мислят за цената на закупуване и поддръжка на софтуера и хардуера, от който имат нужда по време на разработките си. Те просто си закупуват определен споделен ресурс и започват да работят, изграждайки сами собственото си бъдеще. Някои от най-известните PaaS доставчици са Amazon Web services, Microsoft Azure и Google App engine.

- Software as a Service (SaaS) – софтуер като услуга

Третият сервизен модел е валиден тогава, когато клиентите директно използват приложен софтуер и бази данни, предлагани от своя хост доставчик (service provider), като заплаща съответно по определена месечна схема за употреба. Този модел още е известен като „софтуер по поискване“ (on-demand software) заради схемата за заплащане, която включва ниска тарифа, но заплащана на месечна база или на база обем работа. Така, вместо да дават

хиляди долари за софтуерен продукт, който може би ще използвате рядко, вие просто заплащате за периода, за който ви е необходим, свършвате задачите си и не влагате пари в нещо, което повече не ви е нужно. Известни „играчи“ от този бизнес са LinkedIn, Dropbox, Twitter, Outlook Web Access и др.

Примери за общодостъпни приложения, генериращи собствен облак

В тази разработка се акцентира на приложенията с отворен код "open source", които са достъпни за всички и позволяват на всеки желаещ да осъществи своя проект. Разбира се, за целта се изисква малко желание и активна връзка към глобалната мрежа.

Един от най-добрите примери за това е пакетът XAMPP (X – някоя от четирите операционни системи Windows, Linux, Sun Solaris и MacOS; Apache, MySQL, PHP и Perl), който може да бъде използван на почти всички операционни системи сред които са. Може да бъде намерен на: Website: <https://www.apachefriends.org/index.html> (Apache Friends, 2018a).

Чрез XAMPP всяко устройство може да стане сървър за собствена разработка на интернет сайт с помощта на езици за програмиране HTML, php, MySQL, FTP сървър или да използва вече готовите добавки (add-ons), които предлага. Като някои от тях са посочени в Табл. 2. (Apache Friends, 2018b).

Таблица 2. Примерни добавки (add-ons) за XAMPP

Тип/предназначение	Имена на приложенията
e-Commerce / е-търговия	PrestaShop; Magento; OpenCart; AbanteCart
CMS / Система за управление на съдържанието	Joomla; Drupal; ProcessWire; MODX
CRM / Управление на взаимоотношенията с клиенти	SugarCRM; Zurmo; SuiteCRM; EspoCRM;
HRM / Управление на човешките ресурси	OrangeHRM
Forum / Онлайн дискусии	MyBB; phpBB
Wiki / Енциклопедия	DokuWiki; MediaWiki

Благодарение на XAMPP, всеки може да разполага със собствен сървър, независимо дали е бизнес организация, неправителствена организация или малка група от хора, споделяща общи интереси – това е възможно. В зависимост от нивото на организацията зависи и степента на използване на предоставения инструмент. Когато организацията разполага със собствен сървър, това директно се отразява на пълния контрол върху него и по този начин самата организация разполага със собствен облак. Разбира се всеки има възможност да използва вече съществуваща услуга, предлагана от „големите имена“ в областта, но в този случай възможността за пълен контрол е напълно възможно да липсва и се появява вероятността услугата да е платена. Разбира се това са потенциални възможности, които съществуват и всяка организация има свободата да избере за себе си. Тук трябва да се отбележи, че XAMPP дава възможност, даденият пример да се извършва не само от организация, но и само от един човек, който да създава и поддържа персонален облак.

Таблица 3. Програми наподобяващи XAMPP

Име	Интернет адрес
BitNami Application Stacks (добавки за XAMPP)	https://bitnami.com/stacks
EasyPHP	http://www.easyphp.org/
WPN-XM	https://wpn-xm.org/
Open Server	https://ospanel.io/
Devilbox	http://devilbox.org/

Преди започване на проект с програмите описани по-горе, трябва да се вземе под внимание, на каква машина ще бъде даденият сървър и какъв тип IP адрес има. Тук има голямо значение, поради факта, че един компютър или устройство докато е свързано към мрежата използва адрес който му позволява да оперира в мрежата.

В зависимост от това дали той е статичен (публичен / реален), се позволяват дългосрочни планове за създаване или използване на даден проект, поради факта, че IP адресът ще си бъде винаги един и същ. Обаче ако е частен адрес (динамичен / променящ се) това означава, че адресът е локален или променящ се всеки път, когато устройството бъде рестартирано (WhatIsMyIPAddress.com, 2018).

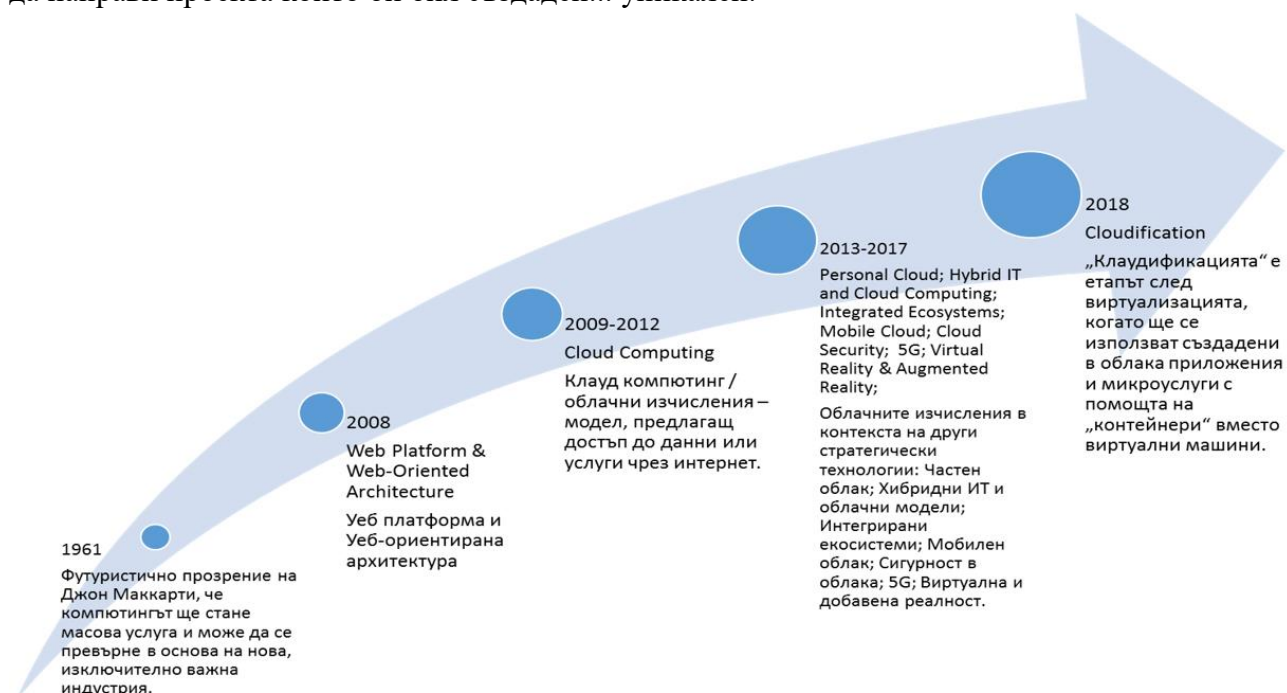
Тенденции и потенциал за приложение на облачните технологии в ежедневието и бизнеса

Облачните технологии са неразделна част от съвременната реалност и вероятно в бъдеще няма да спрат да се развиват. В клауд технологията има голям потенциал, стига да се използва правилно, защото в глобален мащаб има сериозна конкуренция за привличане на клиенти и услуги. В тази разработка умишлено се избягват (до колкото е възможно) имената на големите корпорации с цел наблягане на потенциала на самата технология.

Наскоро отвореният код навърши 20 години, или поне определението на Инициативата за отворен код (Open Source Initiative). Според нея терминът е създаден в Пало Алто от нанотехнолога Кристин Петерсон по време на среща, проведена на 3 февруари 1998, скоро след пускане на отворения код на Netscape (Batlar, 2018).

Много неща са се променили през изминалите 20 години. Днес сериозни иновации се задвижват от open source технологии: големите данни (Hadoop, Spark), изкуственият интелект (TensorFlow, Caffe) и контейнерите (Docker, Kubernetes) – всички те са open source проекти. Огромни компании като Google, Facebook и дори Lyft редовно пускат open source инструменти. Microsoft, която навремето оприличи Linux на раково заболяване – сега прегръща концепцията. А комерсиалният open source не е просто идейна ниша, която съществува в покрайнините на технологичния пейзаж, а общоприет и успешен бизнес модел, който компаниите възприемат (TBI Info, 2018).

Разбира се, потенциалът на open source не е достигнал своя предел и зависи само от нуждите на конкретния проект, за това винаги ще има възможност да излезе някоя иновация и да направи проекта който би бил създаден... уникален.

Фиг. 2. Развитие на облачните технологии

На Фигура 2. е представено хронологичното развитие на облачните технологии, като резултат от проучване на редица изследвания на Garthner и IEEE Computer Society (Dat, 2014); (Panetta, 2016), (IEEE Computer Society, 2017).

Прогнозира се значителен растеж на облачните решения. През 2018 година се очаква още повече организации, които се стремят да опростят операциите и да улеснят достъпа на клиентите си до предлаганите услуги, да се възползват от елементарната структура и високата ефективност на облаците. След като експертите от TBI Info стигат до заключението, че облачните услуги са почти задължителен елемент за успешен бизнес, очакванията за 2018 година са пространството за съхранение на данни да се увеличи експоненциално. Интернет на нещата (IoT) ще играе ключова роля с постоянните иновации при анализа на данни в реално време и облачните технологии ще избутат интернет на нещата на преден план през тази година. Облачните услуги ще имат съществено значение, защото концепцията за интернет на нещата прераства в комплексна система, целяща опростяването на всякакви видове взаимодействия (TBI Info, 2018).

Предстои да се обърне допълнително внимание за сигурността на облаците, тъй като се прогнозира експлозия от пробиви, предизвикани само защото някой е забравил да „заклучи“ виртуалната врата (TBI Info, 2018). Цената на общата киберсигурност непрекъснато се покачва, по прогнозни данни за 2017 г. корпоративният сектор е трябвало да похарчи приблизително 100 милиарда долара за да противодейства на хакерски атаки (Gudman, 2016). В чл. 6 и 7 на Общия регламент относно защитата на личните данни е посочено, че *„технологичните преобразиха както икономиката, така и социалния живот ... като същевременно гарантират високо ниво на защита на личните данни.“* и именно *„тези промени изискват силна и по-съгласувана рамка“*, която е задължителна за прилагане от 25.05.2018 г. (Reglament (ES) 2016/679).

Специалистите прогнозираят, че с развитието на облачните технологии ще започне съхранението на данните от здравния статус на всеки човек, което, от своя страна, ще доведе до по-голяма прецизност при диагностицирането на определени болести или при влошаване на здравословното състояние на пациентите (TBI Info, 2018). Значението и приложението на изчисленията в облака ще нарастват все повече за бизнеса, медицината, домакинствата и хората с масовата употреба на устройства, притежаващи сензори и датчици, които са свързани в глобалната мрежа (Boneva, 2016), (Gudman, 2016).

ИЗВОДИ

В заключение на настоящата разработка, могат да бъдат посочени следните изводи:

Аргументирано е, че всеки потребител на глобалната мрежа би могъл да създаде свой проект, независимо, че са налице опити за ограничение. Има на разположение, достатъчно open source инструменти за осъществяването на уникален проект.

Представена е същността и хронологичното развитие на облачните технологии, които през последното десетилетие се налагат като стратегически фактор, който благодарение на интернет неутрализира разстоянията, свързва отделни устройства и потребители, съхранява данни, предоставя инфраструктура, приложения за обработка, разработка, анализ, оптимизация, т.е. съдейства на хората, в техните ежедневни ангажменти, освен това непрекъснато усъвършенства и допълва своя потенциал.

Обосновано е, че облачните технологии намират широко приложение, независимо от областта (бизнес, медицина, персонални нужди), модела (IaaS, PaaS, SaaS) и контекста, в който се използват. Освен това е открита тенденция за тяхното нарастващо значение поради необходимостта от събиране, обработване, анализиране и съхранение на данните, които ще генерират разпространяващите се „интелигентни вещи“, като се обръща особено внимание на сигурността на информацията и защитата на личните данни.

Докладът отразява резултати от работата по проект № 2018-ФБМ-01 ФНИ-ФБМ-01-2018 “Приложни изследвания на инструментариума на ко-мениджмънта за постигане на устойчиво развитие”, финансиран от фонд „Научни изследвания“ на Русенския университет.

REFERENCES

- Apache Friends, (2018a), What is XAMPP? URL: <https://www.apachefriends.org/index.html> (Accessed on 23.04.2018)
- Apache Friends, (2018b), XAMPP Add-ons, URL: <https://www.apachefriends.org/add-ons.html> (Accessed on 23.04.2018)
- Batlar, B., (2018) Komersialniyat Open Source - poveche ot bezplatni stari produkti, URL: http://cio.bg/9455_komersialniyat_open_source_poveche_ot_bezplatni_stari_produkti&ref=cat (Accessed on 29.04.2018)
- Boneva, M. (2012) Novosti v upravlenskite informatsionni sistemi. V: Nauchni trudove na Rusenskiya universitet - 2012, tom 51, seriya 5.1, Ruse, Izdatelski tsentar pri Rusenski universitet, str. 95-103 (**Оригинално заглавие:** Бонева, М. (2012) Новостите в управленските информационни системи. В: Научни трудове на Русенския университет – 2012, том 51, серия 5.1, Русе, Издателски център при Русенски университет, стр. 95-103) URL: <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp12/5.1.r2/5.1-16.pdf> (Accessed on 30.04.2018)
- Boneva, M. (2016), Mobile Applications Support for Managers.// Journal of Entrepreneurship & Innovation, 2016, No 8, pp. 61-80, ISSN 1314-0167.
- ЦИО, (2018), Terminologichen rechnik, (**Оригинално заглавие:** ЦИО, (2018), Терминологичен речник) URL: http://cio.bg/dictionary/146_cloud_computing (Accessed on 29.04.2018)
- Dat, D. (2014), Top 10 Strategic Technology Trends 2007-2014 – Gartner, URL: <https://www.slideshare.net/dinhledat/dinh-ledat-top-10-technology-trends-20072014-gartner> (Accessed on 30.04.2018)
- Gudman, M., (2016), Kiberprestapleniya, Milenium, ISBN 978-954-515-393-8
- ICN.bg, (2012), Oblachni tehnologichni modeli - vidove oblatsi, (**Оригинално заглавие:** ICN.bg, (2012), Облачни технологични модели – видове облаци) URL: <https://www.icn.bg/bg/blog/polezno/oblachni-tehnologii-modeli/q> (Accessed on 23.04.2018)
- IEEE Computer Society, (2017), Top 10 Technology Trends for 2018: IEEE Computer Society Predicts the Future of Tech, URL: <https://www.prnewswire.com/news-releases/top-10-technology-trends-for-2018-ieee-computer-society-predicts-the-future-of-tech-300571274.html> (Accessed on 30.04.2018)
- Panetta, K., (2016), Gartner's Top 10 Strategic Technology Trends for 2017, URL: <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/gartners-top-10-technology-trends-2017/> (Accessed on 30.04.2018)
- Pixelmedia, (2012), Oblachnite sistemi – chesto zadavani vaprosi i populyarni zabludi, (**Оригинално заглавие:** Pixelmedia, (2012), Облачните системи – често задавани въпроси и популярни заблуди) URL: http://pixelmedia.bg/special/index.pcgi?material_id=54823 (Accessed on 29.04.2018)
- Reglament (ES) 2016/679 na Evropeyskiya parlament i na Saveta ot 27 april 2016 godina otosno zashtitata na fizicheskite litsa vav vrazka s obrabotvaneto na lichni dannii i otosno svobodnoto dvizhenie na takiva dannii i za otmyana na Direktiva 95/46/EO (Obsht reglament otosno zashtitata na dannite) (Tekst ot znachenie za EIP) (**Оригинално заглавие:** Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните) (Текст от значение за ЕИП))
- TBI Info, (2018), Tendentsii v razvitieto na oblachnite tehnologii prez 2018-a godina, (**Оригинално заглавие:** TBI Info, (2018), Тенденции в развитието на облачните технологии през 2018-а година) URL: <http://tbiinfo.eu> (Accessed on 30.04.2018)
- Toshev, S., (2017), Kakvo predstavlyavat „oblachnite usluzi“? (**Оригинално заглавие:** Toshev, S., (2017), Какво представляват „облачните услуги“?) URL: <https://hicomm.bg/hi-tech/kakvo-predstavlyavat-ay-oblachnite-uslugi-au.html> (Accessed on 23.04.2018)
- WhatIsMyIPAddress.com, (2018) Dynamic vs Static IP Address URL: <https://whatismyipaddress.com/dynamic-static> (Accessed on 25.04.2018)

WEN-SSS-2G.404-EM-07

ENVIRONMENTAL POLICY AND ECO TAXES

Sevgy Hasan

Faculty of Business and Management,

University of Ruse "Angel Kanchev"

Tel.: +359888010305

e-mail: sevgi5005@abv.bg

***Abstract:** The aim of Environmental Policy is to develop indicators that enable an effective choice of environmental protection. Eco Taxes aim to change the behavior of economic agents by integrating the cost of environmental damage into the prices of goods and services. The most commonly used economic instruments are sanctions, waste management, liquid fuel charges and user charges.*

***Keywords:** Environmental Policy, Eco Taxes, environmental*

Въведение

Екологичната политика се състои в това да се изработят индикатори, даващи възможност за ефективен избор на защита на околната среда. А екоданъците имат за цел да променят поведението на икономическите агенти, интегрирайки разходите за нанесените вреди върху околната среда в цените на стоките и услугите. Икономическите инструменти, които се използват най-често са санкции, управление на отпадъците, таксите върху течните горива и потребителски такси.

Целта на настоящата разработка е да се докаже нуждата от единна екофискална политика като елемент на устойчивото развитие. Анализирайки голямото разнообразие от инструменти и практики в областта на екофиска в някои от страните в Европейския съюз, е направен опит да се покажат ползите, трудностите при въвеждането на единна европейска екофискална политика.

Изложение

Екофискална политика. Екоданъци – „замърсителят плаща”

Екофискалната политика цели да ограничи вредните въздействия върху околната среда било като подтиква към промяна в поведението на икономическите субекти, или като санкционира действия, довели до негативно влияние, за да се компенсират щетите.

От икономическа гледна точка екофискалната политика дава възможност на всеки да избира между свободата да плаща екоданък (такса или глоба) и да замърсява или да ограничи замърсяването и да плаща по-малко.

Въвеждането на екоданъците цели да накара икономическите субекти да поемат тежестта на разходите по отстраняване на замърсяването. В този смисъл те са санкция, но и тяхното използване придобива смисъл само ако довеждат до промяна в поведението на икономическите субекти и подтикват към по-рационални модели на поведение.

За да се намалят негативното влияние върху околната среда и ефектът от замърсяването, свързани с производствената дейност на фирмите и поведението на домакинствата, публичните власти традиционно прибегват до използването на инструменти, регламентиращи дейността на икономическите субекти. Те интервенират на пазара пряко – чрез системата на ценообразуване (въвеждайки данъци, такси, вноски) и чрез използването на емисионни разрешителни

В своите разработки Европейската агенция по околна среда определя, че „екоданъците и екотаксите са изключително ефективен инструмент, за да се интернализират външните ефекти. Те могат да служат като стимул както за потребителите, така и за производителите, въздействайки по посока на промяна в поведението в полза използването по по-екоэффексен начин на ресурсите. Едновременно с това могат да насърчават иновациите и структурните промени, както и да засилят спазването на екорегламентите и нормите”.

Като инструменти на екофискалната политика най-често се използват:

- екологични („зелени“) данъци, такси и други задължителни плащания;
- екомотивиращи субсидии;
- данъчни облекчения и преференции;
- депозитни схеми;
- механизми за компенсация и отговорност за нанесени щети на околната среда.

Екоданъци

Екоданъците имат за цел да променят поведението на икономическите агенти, интегрирайки разходите за нанесените вреди върху околната среда в цените на стоките и услугите. Това е широко прилаганият в ЕС принцип „замърсителят плаща“.

Те са не само инструмент за опазване на околната среда, но и средство за провеждане на политиката по устойчиво развитие, както и тази на средносрочното бюджетно равновесие. Повишаването на тези данъци и въвеждането на нови дава възможност да се намалява тежестта на данъчното бреме върху труда и доходите и да се търси решаване на проблема с балансиране на бюджетите на страните от ЕС, заложен в Пакта за стабилност и растеж.

Всички страни от ЕС въвеждат все по-активно системите от екологични данъци и такси с цел ефективно подобряване качеството на околната среда и намаляване данъчното бреме върху труда и другите производствени фактори. Това е така наречената „данъчна неутралност“ на екофискалната реформа. Вписването на принципите на устойчиво развитие и грижите за околната среда може да бъде окуражено чрез серия различни мерки, включително законодателни, нормативни и фискални, чрез доброволни споразумения и предоставяне на информация. На практика тенденцията е да се използва комбинация от инструменти и мерки.

Таблица 1. Екофискални практики на някои от страните от ЕС

Държава	Сектор	Тип данък	Ефект
Германия	Домакинства, индустрия	Данък с двоен дивидент (данък ел. енергия, горива, газ + по-ниски соц. осигуровки)	Да
Италия	Домакинства, индустрия	Данък с двоен дивидент (данък горива, газ + по-ниски соц. осигуровки и субсидиране на автомобилния транспорт)	Неясна
Дания	Домакинства, индустрия	Данък с двоен дивидент (прогресивен данък електроенергия + по-ниски соц. осигуровки)	Да – спад 24 % емисии
Финландия	Индустрия	Данък внос ел. енергия (премахнат)	Не
Холандия	Домакинства	Данък с двоен дивидент (данък ел. енергия и газ, комбиниран с редукция на подходящи данъци)	Да – спад потребление ел. енергия
Швеция	Домакинства, индустрия	Данък с двоен дивидент (високи данъци за енергия, серен диоксид, съчетани с намаления)	ДА – спад емисии 80 %

Великобритания	Селско стопанство, промишленост	Данък с двоен дивидент(данък ел. енергия, газ, въглища + ниски соц. осигуровки)	да
Франция	Домакинства, индустрия	Данък с двоен дивидент (горива, транспорт, данъчни преференции за енергийна ефективност и енергия от ВИ)	Неясна

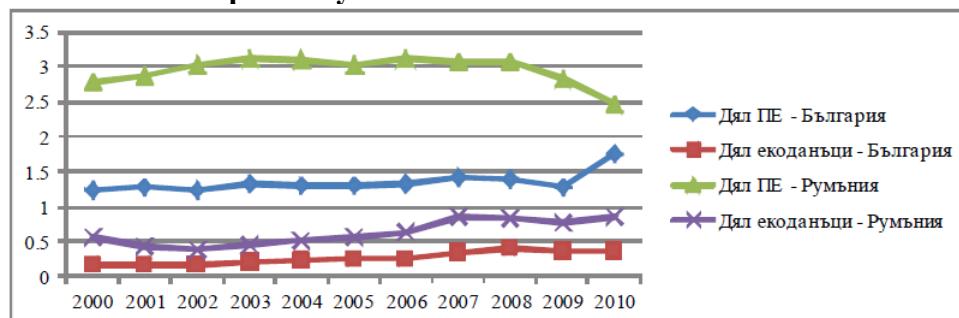
В таблица 1 са обобщени практиките в някои от страните в ЕС, които прилагат принципа на „двоен дивидент“ – въвеждането на нови екоданъци е съпроводено от компенсиращи намаления в социалните осигуровки. Аргументът е да не се повишава данъчната тежест и да се облекчи разкриването на нови работни места. Сравнителният анализ между отделните страни в ЕС показва, че съществува относително добра хармонизация при енергийните данъци, но е налице силна диференциация на екоданъчните приходи по страни. В Белгия тези приходи са едва 5 % от всички бюджетни приходи, докато в Дания те надхвърлят 10 %. Като процент от БВП екофискалните приходи се движат в границата от 2 до 5 %. Частта на плащанията, свързани с екоданъци и такси в ЕС-15, възлиза на 7,1 % от всички задължителни вземания. Съществува обаче значителна диференциация по страни – в Кипър този процент достига 12 %, в Холандия и Дания се движи в границите на 10 %, а във Франция е едва 4,9 % (по-малко дори от новоприетите страни от ЦИЕ).

Твърде голямото национално разнообразие от екоданъци, такси, вноски и пр. в страните от ЕС показва до каква степен липсата на координация, дори нещо повече – на хармонизация, поставя серия от проблеми, свързани с конкурентоспособността не само на фирмите, но и на цели отрасли, опитите за фискален дъмпинг на отделни страни, спорните аргументи, свързани с привличането на чужди инвестиции и т.н. Ето защо все повече стават привържениците на коренна реформа в европейската екофискална политика. Предложенията са много и конкретни. От въвеждането на нови екоданъци (TGAP), намаляването (премахването) на субсидиите за преодоляване на щетите от замърсяването до истински „зелени данъци“. Цялата логика на реформата е подчинена на прилагането едновременно на двата принципа – „замърсителят плаща“ и „плаща този, който използва ресурса“.

Сравнителен анализ

Относителният дял екологични данъци е своеобразно приближение на „плащането“ за щетите, които икономиката на съответната страна нанася на околната среда. За мярка-приближение на натрупаното замърсяване се ползват данните на Евростат и Европейската агенция по околна среда за общото количество *антропогенни* парникови газове, като се изчислява делът на различните страни-членки в него. По този начин се прави опит да се определи съобразено ли е плащането със замърсяването на околната среда.

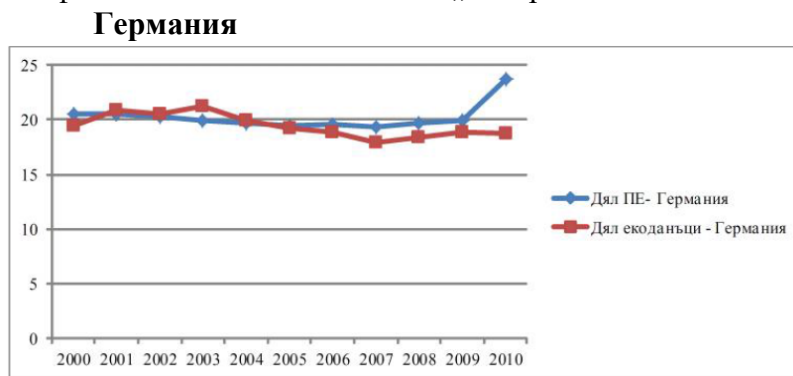
България и Румъния

Източник: Eurostat, European Environment Agency.

Фиг. 1. Относителен дял на екоданъците и парниковите емисии (ПЕ) на България и Румъния в ЕС-27, 2000-2010 г. (в %)

През разглеждания период дялът на отделените вредни газове от икономиката в България е между 1,2% и 1,8%, а в Румъния – около 3% от общите парникови емисии в ЕС-27 (фиг. 1). Приносът на българските в общите екоданъчни приходи на ЕС-27 за същия период е между 0,15% и 0,41%, а на румънските – между 0,4% и 0,8%. Така екоданъчната тежест в България и Румъния е между 3 и 8 пъти по-ниска, в сравнение с „приноса“ на двете страни за атмосферното замърсяване на Европа. Следователно, данъчното бреме покрива незначителна част от екологичните щети с български/румънски произход. Ако се внесе повече динамика в анализа, в началото на периода румънските данъци *в относително изражение* са пет пъти, а българските – осем пъти по-ниски от съответната щета за екологията на Европа. Към края на периода съотношението намалява и в двете държави се регистрира сближаването му. Това означава, че нашата страна отбелязва повече усърдие и напредък, в сравнение с Румъния при съблюдаване ефективността като аспект на „замърсителя плаща“.

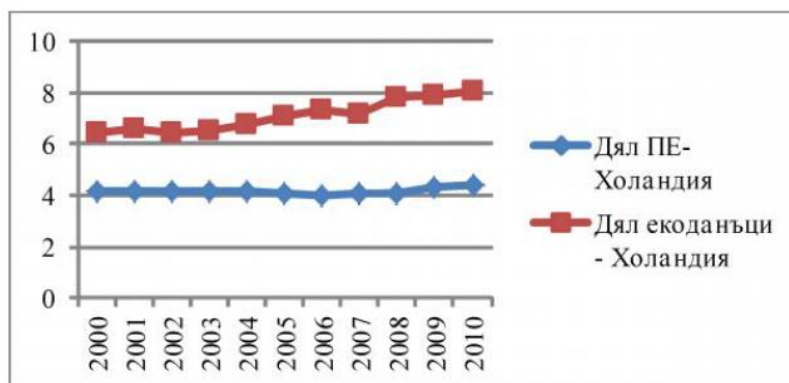

Фиг. 2. Относителен дял на екоданъците и парниковите емисии на Германия в ЕС-27, 2000-2010 г. (в %)

След 2001 г. в резултат на широко популяризираната екоданъчна реформа, обявена и провеждана от коалицията между ГСДП и зелената партия, Германия понася по-тежко данъчно бреме, спрямо екологичното бреме, причинено на ЕС от нейната икономика. В годините след неофициалния, но реален отказ от екоданъчна реформа (след 2005 г.) изискванията на „замърсителя плаща“ в екоданъчното облагане постепенно се negliжират. В положението на Германия са икономиките на Испания, Полша, Чехия.

а. Холандия

В противоположна ситуация е *Холандия*. Подобно на Германия, тя също провежда „зелена“ данъчна реформа. За разглеждания период, обаче, страната стриктно се придържа към принципа „замърсителят плаща“ на примера на екоданъчното облагане.

Фиг. 3. Относителен дял на екоданъците и парниковите газове на Холандия в ЕС-27, 2000-2010 г. (в %)

На фиг. 3 се проследява как холандската икономика „произвежда“ около 4% от парниковите емисии (ПЕ) в ЕС-27. За сметка на това, държавата там събира между 6% и 8%

от европейските екоданъчни приходи. В края на периода, независимо глобалната криза, данъчната тежест е два пъти по-голяма от екологичната щета на холандската икономика в Европа⁷. В повечето големи икономики от ЕС – Великобритания, Франция, Италия, Австрия, делът в екоданъците на ЕС леко (а не в пъти за разлика от Холандия) надвишава „приноса“ им в замърсяването на околната среда. Единствена през разглеждания период Белгия демонстрира „паритет“ на двата „приноса“.

Направеният дотук сравнителен анализ представя твърде разнородна картина на принципа „замърсителят плаща“ в аспекта на ефективността. Той не е прокаран последователно и не се спазва стриктно в организацията на екоданъчното облагане в ЕС. Това е валидно по-скоро за новоприетите страни, а изненадващо и за Германия, една от страните-инициатори на доктрината за „позеленяване“ на данъчната система и на амбициозна екоданъчна реформа.

Ползите от единна европейска екофискална политика

В ЕС все още няма единна позиция по въпроса с новия данък. Съществуват множество аргументи „за“ и „против“. Към аргументите „за“ могат да се посочат:

- преразпределяне на данъчната тежест – по-ниски данъци върху дохода, повече върху замърсяването на околната среда;
- акцент върху принципа „замърсителят плаща“;
- сегашната данъчна система е наследство от миналия век, а новите обстоятелства налагат радикална реформа.

Контрааргументите против включват:

- бизнесът счита, че това ще промени конкурентоспособността;
- ще влоши (намали) възможностите за икономически растеж, а оттам до закриването на работни места има само една крачка;
- националните правителства са пасивни и се дистанцират от подобна идея, тъй като по този начин биха се лишили от фискална автономност;
- Европейската комисия подкрепя подобна инициатива, но само ако Япония и САЩ също въведат такъв данък.

Трудности пред единната екофискална политика

Съществуващите пречки пред реализирането на идеята за единна екофискална политика могат да се обобщят в следните няколко направления:

- Все още силни национални интереси за бюджетна автономност.
- Макар всички да са „за“ екологосъобразно устойчиво развитие, доминират национални традиции, различни модели на фискална политика, различни приоритети.
- Различни възможности за бюджетно финансиране в отделните страни членки на дейности в екологичната област.
- Липса на правомощия на ЕП за въвеждане на нови екоданъци.
- Липса на институция в ЕС, натоварена с тези функции.
- В рамките на ЕС всяко решение за промяна в данъчната политика се взема само с единодушно съгласие на всички страни членки. Това допълнително усложнява и забавя процеса на хармонизация и ако в области като транспорт и енергетика има известен напредък в областта на данъчното третиране, в другите сфери екоданъчната хармонизация е в твърде начален стадий (в рамките на единния вътрешен пазар).
- Съществува изключително голямо разнообразие от инструменти за прилагане на екофискалната политика в страните от ЕС.
- Екологичните данъци са все още ниски, слабоефективни, управлението им често се разминава с основната им цел.
- Изборът зависи от целта и екологичните проблеми, които всяка страна поотделно иска да решава.
- Трудно може да се каже, че европейското коопериране (а още по-малко световното) е на нивото на глобалните предизвикателства. Затрудненията да се изработи и приеме единна екофискална политика, или поне документ с общи фискални мерки, доказват, че все още страните от ЕС разсъждават от гледна точка на индивидуалните национални интереси, а не на общоевропейските и глобалните.

- Екологичните данъци добавят допълнителни разходи към цените на продуктите, повишавайки продажната цена. Този инструмент може да се използва за свиване на потреблението на определени неустойчиви продукти. Например таксите за задръстване, прилагани в някои европейски градове, дават възможност само на ползвателите на частни автомобили, които са заплатили допълнителна такса, да се движат в центъра на града.

Държавните приходи от екологични данъци са достигнали 359,3 млрд. евро през 2015 г. в Европейския съюз спрямо 288,4 млрд. евро през 2005 г., според данни на Евростат. През същия период обаче дялът на екологичните данъци спрямо общите държавни приходи от данъци и социални вноски е спаднал от 6,6% през 2005 г. до 6,3% през 2015 г. Данъците върху енергията формират над три четвърти от общите приходи от екологичните данъци (76,7%), което е доста повече от данъците върху транспорта (19,8%) и върху замърсяването и ресурсите (3,5%).

Дялът на екологичните данъци от общи приходи от данъци и социални вноски варира значително из страните членки от ЕС. През 2015 г. Хърватия отчита най-големия дял екологични данъци (10,9%) и излиза малко напред от другите три страни с дял от поне 10%: Словения (10,6%), Гърция (10,3%). На другия край на класацията Белгия (4,7%) и Франция (4,8%) са с най-малък дял на екологичните данъци, следвани от Люксембург (4,9%), Германия (5,0%) и Швеция (5,1%).

Изводи

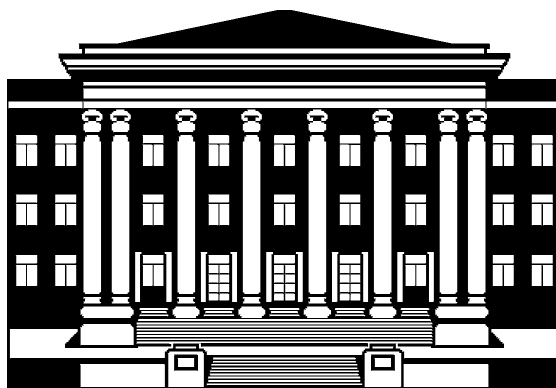
Концепцията на екологичния принцип „замърсителят плаща“ позволява интегрирането му с ефективността и със справедливото разпределение на плащанията за опазване и защита на околната среда, част от които са екоданъците. Някои от държавите, членки на Европейския съюз, все още са по-предпазливи откъм ефективност, тъй като техните икономики са по-уязвими спрямо „теча“ на замърсяване и по-високата волатилност на екоданъчните приходи. Справедливостта на облагане с екологични данъци е нарушена, както във високодоходните, така и в по-бедните страни-членки на ЕС. Докато в първите това е израз на високата им готовност и способност за плащане в името на екологичната кауза, то във втората група страни причината е голямата диференциация на покупателната способност в условия на хармонизация на част от екоданъците.

References

1. European environment agency (EEA, 1996), https://reports.fr.eea.europa.eu/Environmental_IssuesN18 (accessed on 24.04.2018)
2. European environment agency (EEA, 1996), <https://www.eea.europa.eu/bg/signals/signali-2014-g/v-blizak-kadar/osnovni-polozheniya-v-ikonomikata-i-ekologiyata> (accessed on 24.04.2018)
3. Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1> (accessed на 24.04.2018)
4. NSI, <http://www.nsi.bg/bg/content/13744/екологични-данъци> (accessed on 24.04.2018)

UNIVERSITY OF RUSE „ANGEL KANCHEV“

UNION OF SCIENTISTS - RUSE

**58-TH ANNUAL SCIENTIFIC CONFERENCE
OF UNIVERSITY OF RUSE „ANGEL KANCHEV“
AND UNION OF SCIENTISTS - RUSE**

24-25 OCTOBER 2019

I N V I T A T I O N

**Ruse, 8 Studentska Str.
University of Ruse
Bulgaria**

PROCEEDINGS
Volume 57, Series 5.3.

Economics and Management

Under the general editing of:
Assoc. Prof. Pavel Vitliemov, PhD

Editor of Volume 57:
Prof. Diana Antonova, PhD

Bulgarian Nationality
First Edition

Printing format: A5
Number of copies: on-line

ISSN 1311-3321 (print)
ISSN 2535-1028 (CD-ROM)
ISSN 2603-4123 (on-line)

The issue was included in the international ISSN database, available at <https://portal.issn.org/>.
The online edition is registered in the portal ROAD scientific resources online open access

PUBLISHING HOUSE
University of Ruse "Angel Kanchev"